

4. Apoštolské listy

4.1 Salvifici doloris

Úvod⁹³

Na otázku zmyslu utrpenia nám dáva najdokonalejšiu odpoveď Božie zjavenie. Apoštol Pavol hovorí: „Na vlastnom tele dopĺňam, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev (*Kol 1,24*). Apoštol chce aj iným pomôcť do hĺbky preniknúť význam spásonosného utrpenia.

Zaoberať sa zmyslom utrpenia je vždy veľmi aktuálne, veď ono sa dotýka ľudí každého stavu žijúcich kdekoľvek na svete. Utrpenie akéhokoľvek druhu pokladáme za to, čím naozaj je: za neodmysliteľnú zložku pozemského života človeka. Bolesť patrí k činiteľom človeka, ktorými človek prevyšuje stvorené veci. V nej je človek v určitom zmysle schopný prekonať seba samého a akýmsi tajomným spôsobom ho do toho nutká.

Utrpenie prebúda v nás súcit, vzbudzuje úctu a napĺňa nás obavou, skrýva v sebe akési tajomstvo.

4.1.1 Svet ľudského utrpenia

Zo skutočnosti utrpenia vyvstávajú otázky, na ktoré treba hľadať odpoveď. Utrpenie môžeme opísať, ale to ešte nie je vniknutie do sveta ľudského utrpenia. Aj lekárstvo, denne konfrontované so spomínaným problémom, ho vníma len čiastočne a to z úzkeho pohľadu terapie. Viac svetla do problému vnesie rozlišovanie medzi duchovným a telesným utrpením. Toto rozlišovanie má pôvod v dychotomickej skladbe človeka. Bolesť a utrpenie sa v týchto rovinách prežívajú rozdielne.

Ľudské utrpenie vytvára akoby osobitný svet, ktorý jestvuje spolu s človekom, v ňom sa objavuje i pomíňa – nie vždy sa však pomíňa. Každý trpiaci je časťou tohto sveta, ku ktorému sa pridružuje iný, spoločenský a medziľudský rozmer. Svet utrpenia vytvára akoby vlastnú súdržnosť.

Trpiaci sú si navzájom bližší, pretože:

a) Nachádzajú sa v podobnej situácii, znášajú ten istý údel.

⁹³ Porov.: HRBČEK, Š.: *Semestrálna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

- b) Majú spoločnú túžbu po porozumení a starostlivosti.
- c) Zaoberajú sa otázkou zmyslu utrpenia.

Niekedy sa stane, že sa utrpenie „nahromadí“. Sú to prípady pohrôm, katastrof, nákaz a vojen. Už len vízia týchto nebezpečenstiev zaťažuje mysle a životy ľudí a stáva sa osobitným utrpením sveta.

4.1.2 Hľadanie odpovede na otázku o zmysle utrpenia

Prečo? Toto je otázka o príčine, dôvode a zároveň o ciele i zmysle utrpenia. Fyzická bolesť je bežná aj u zvierat. Zviera trpí a nevie prečo. Iba trpiaci človek sa pýta na príčinu a trpí ešte viac, ak nenachádza uspokojivú odpoveď. Pýta sa Boha, Stvoriteľa všetkého. Sú prípady, keď ľudia stratia rozvahu a hašteria sa s Bohom alebo začnú ho popierať.

Človek sa môže na to pýtať Boha. Pozrime sa na starozákonného Jób. Je «spravodlivý a nevinný», a predsa skúšaný v ohni utrpenia – duševného i fyzického. Stráca synov, dcéry, majetok a nakoniec ho postihne ťažká choroba. Jeho „priatelia“ sa ho snažia usvedčiť z hriechu, lebo boli presvedčení, že utrpenie je priamym dôsledkom hriechu, trest zaň a ako uplatnenie Božej spravodlivosti. Jób sa cíti byť spravodlivým v Božích očiach a aj Boh to potvrdil. Tým sa celá vec stáva v ich poznaní nepochopiteľnou. V tejto novej lekcií Božej pedagogiky sa môžeme naučiť, že utrpenie má zmysel aj ako trest za vinu, a tiež, nie každé utrpenie je dôsledkom viny. Utrpenie viazané výlučne na koncept Božej spravodlivosti jeho zmysel deformuje a ochudobňuje aj pojem spravodlivosti. U Jób má utrpenie povahu skúšky, Boh ho dopustí, aby dokázal jeho spravodlivosť.

4.1.3 Ježiš Kristus: utrpenie premožené láskou

Boh dal svojho jednorodeného Syna, aby človek nezahynul. Človek zahynie, keď stratí večný život. Opakom spásy nie je už iba dočasné utrpenie, ale opravdivé a nemeniteľné utrpenie, totiž strata večného života. Ježiš bol daný svetu, aby ochránil človeka pred týmto opravdivým zlom – pred definitívnym utrpením. Vo svojom spásonosnom poslaní musí zasiahnuť zlo v jeho koreňoch, z ktorých vyrastá v dejinách ľudstva. Kristovo poslanie spočíva v tom, aby premohol hriech a smrť. On premohol nielen konečné – eschatologické zlo, ale zasiahol aj zlo v jeho časnom a dejinnom rozmere. Utrpenie do určitej miery súvisí s hriechom, ale nesmieme použiť kritérium priamej spojitosti (viď. príklad: Jóbovi priatelia). Predsa nemožno poprieť mienku, že ľudské utrpenia vyplývajú z hriechu. Podobne je to so smrťou. Smrť je završením bolesti, svojho

ničivého diela. Je to rozdelenie psycho-fyzickej jednoty človeka, trpí pri ňom duša i telo.

Boží Syn svojím spásonosným dielom oslobodzuje človeka od smrti a hriechu – dáva nám možnosť žiť v posväcujúcej milosti a otvára cestu budúcemu vzkrieseniu tela. Kristovo víťazstvo nad hriechom a smrťou neodstraňuje časné utrpenia, ale vrhá nové svetlo na každé utrpenie.

Ježiš počas verejného a iste aj skrytého života bol konfrontovaný s bolesťou. A on, kade chodil, dobre robil, uzdravoval, kriesil... Najviac sa svetu ľudského utrpenia priblížil vtedy, keď sám vzal na seba toto utrpenie, poslušný Otcovej vôli. Jeho utrpenie má ľudské rozmery, no má aj hĺbku a intenzitu, ktoré môžu byť hlboké a hrozne bolestivé, nakoľko trpiaci Človek je zároveň Syn Boží. Preto jedine on môže pojať veľkosť zla, ktoré je v univerzálnom hriechu. Slová Kristovej modlitby v Getsemanskej záhrade svedčia o opravdivosti lásky prostredníctvom opravdivosti utrpenia.

Ľudské utrpenie dosiahlo svoj vrchol v Kristovom utrpení a súčasne dosiahlo celkom nový poriadok: napojilo sa na lásku.

4.1.4 Mat' účasť na Kristovom utrpení

V Kristovom kríži sa prostredníctvom utrpenia nielen zavŕšilo vykúpenie, ale bolo vykúpené aj samo ľudské utrpenie. Každý človek má svoj podiel na vykúpení. Každý človek je pozvaný zúčastniť sa na tomto utrpení. Tým, že Kristus uskutočnil vykúpenie prostredníctvom utrpenia, dal ľudskému utrpeniu výkupnú hodnotu. Každý človek môže mať svojím utrpením účasť na tom Kristovom.

Účasť na Kristovom utrpení vložil Duch Svätý do úst sv. Pavla: Na vlastnom tele dopĺňam, čo chýbalo Kristovmu utrpeniu, pre jeho telo, ktorým je Cirkev. Veď práve Cirkev, ktorá ustavične čerpá z nekonečných pokladov vykúpenia a uvádza ich do života, je podstatou, na ktorej sa môže Kristovo vykupiteľské utrpenie dopĺňať utrpením človeka. Bolesť sa stáva dobrom, pred ktorým sa Cirkev s úctou skláňa a v sebe samej objíma nevýslovné tajomstvo Kristovho tela.

4.1.5 Evanjelium utrpenia

Toto evanjelium napísal sám Kristus svojím vlastným utrpením. Musíme si dobre všimnúť prvú uskutočňovateľku tohto evanjelia, Máriu, Ježišovu matku. Ona je vznešeným príkladom jeho uskutočňovania – od predpovede starca Simeona po koniec jej pozemskej púte bol jej život pretkaný týmto evanjeliom utrpenia.

Potreba utrpenia bola obsiahnutá aj v Ježišovom vyučovaní: Kto chce ísť za mnou,... nech vezme každý deň svoj kríž... Cesta do kráľovstva nebeského je úzka a strmá. Jeho učeníci budú veľa trpieť. Všetci vás budú nenávidieť pre mňa. Tieto utrpenia budú overením podobnosti s Kristom a ich lásky k nemu.

V utrpení sa skrýva jedinečná sila, ktorá spája človeka s Kristom. Ono je príčinou častých obrátení: sv. František Assiský, Ignác z Loyoly a iní. Cirkev vo všetkých trpiacich bratoch a sestrách vidí mnohoraký subjekt Božskej sily.

4.1.6 Milosrdný Samaritán

Toto podobenstvo patrí k evanjeliu utrpenia. Usmerňuje totiž náš vzťah k trpiacemu bratovi. Milosrdný Samaritán je každý, kto sa pri trpiacom zastaví, každý, kto cíti s trpiacim súcitiť. Milosrdný Samaritán však koná, a to veľmi konkrétne. Ľudstvo má blízko k milosrdnému Samaritánovi, keď nie na základe kresťanských hodnôt, tak aspoň v duchu humanity. Toto podobenstvo sa stalo jedným z podstatných prvkov mravnej kultúry a života všeobecnej civilizácie. Vôbec nie je na prekážku, že samaritánska pomoc sa v našich podmienkach inštitucionalizovala. Stalo sa tak v prospech odbornosti. Kristus ubezpečuje všetkých „Samaritánov“: čokoľvek ste urobili týmto mojím trpiacim bratom, mne ste urobili.

On sám v trpiacom zakusuje našu lásku, on prijíma poskytnutú pomoc. Kristus naučil ľudí, aby pomocou bolesti robili dobro a robili dobro tomu, čo trpí.

Záver

Toto je skutočne nadprirodzený a súčasne ľudský zmysel utrpenia. Je nadprirodzený, lebo je zakotvený v Božom tajomstve vykúpenia sveta a súčasne je aj hlboko ľudský, lebo človek v ňom nachádza seba samého, svoju ľudskosť, dôstojnosť a poslanie.

Utrpenie je tajomstvo. Ono sa vyjasňuje jedine v tajomstve vteleného Slova. Kristus nám zjavuje tajomstvo Otca a jeho lásku k nám.

4.2 Apoštolský list Orientale lumen

Úvod⁹⁴

⁹⁴ Porov.: POLLÁK, V.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

Pán Ježiš založil jednu Cirkev, a predsa mnohé kresťanské spoločenstvá, ktoré sa síce hlásia za skutočných Pánových učeníkov a nasledovníkov, nezmýšľajú rovnako a ich cesty niekedy privádzajú k roztrieštenosti. Ježišov testament však bol skutočným volaním po jednote.

Túto skutočnosť si naplno uvedomil Druhý vatikánsky koncil. V osobitnom dekréte *Unitatis redintegratio* sa zvlášť zaoberá problematikou osobitného zreteľa na cirkvi Východu. Chce napomôcť k obnove jednoty medzi kresťanmi Východu a Západu. Rôzne podnety z dekrétu už našli svoje uplatnenia v snahe o ekumenizmus s Východom.

Na snahu o univerzalitu nadviazal pápež Ján Pavol II., keď 2. mája 1995 zverejnil apoštolský list *Oriente lumen*. Urobil tak z príležitosti stého výročia apoštolského listu *Orientalium dignitas* od pápeža Leva XIII.

4.2.1 Fenomén východných cirkví

Prvotné cirkvi povstali na Východe odmietnutím vieroučných doktrín prvotných koncilov, zvlášť Efezského (431) a Chalcedonského (451).⁹⁵ Neskôr prerušili unitu cirkevného spoločenstva s Rímom a svojimi východnými patriarchátmi. Od Ríma sa tak oddelilo niekoľko národných cirkví, niektoré si doposiaľ zachovali svoju identitu.

Z praktického a logického hľadiska ich môžeme rozdeliť podľa akceptovania všeobecných cirkevných koncilov.

Je to predovšetkým Asýrska cirkev Východu uznávajúca prvé dva koncily ako ekumenické.

Ďalej skupina cirkví, ktoré prijímajú učenie prvých troch ekumenických koncilov, medzi ktoré patrí Koptská ortodoxná cirkev, Sýrska ortodoxná cirkev, Arménska apoštolská cirkev, Etiópska ortodoxná cirkev, Malankarsko-sýrska ortodoxná cirkev. Každá z vymenovaných ortodoxných cirkví má kvázi dvojníka – uniátsku katolícku cirkev, ktorá žije v úplnej jednote s Rímom. Dnes teda existuje Sýrska katolícka cirkev (roku 1662 obnovila jednotu s Rímom), Arménska katolícka cirkev (1740), Koptská katolícka cirkev (1895), Etiópska katolícka cirkev (1930), Sýrsko-malankarská katolícka cirkev (1930).

Počas stáročí svojej existencie si cirkvi Východu a Západu začali osvojovať odlišné zvyklosti v oblasti kultu, v usporiadaní cirkevného života a od kritického roku schizmy 1054 aj v doktrinálnej oblasti učenia. Pokusy o zjednotenie badáme v roku 1274 v tzv. Lyonskej únii a v roku 1439 v tzv. Florentskej únii. Tu niekde majú koreň autokefálne ortodoxné cirkvi uznávajúce prvých sedem koncilov. Medzi ne patrí: Konštantinopolský ekumenický patriarchát, Alexandrijský patriarchát, Jeruzalemský patriarchát, Antiochijský

⁹⁵ Porov.: KOVAČKA, M.: *5000 rokov filozofie, náboženstva, vied a umení*. Bratislava : Statistika, 2001, s. 219-223.

patriarchát, Patriarchát Moskvy a celej Rusi, Srbský patriarchát, Rumunský patriarchát, Grécka ortodoxná cirkev.⁹⁶

4.2.2 Predstavenie apoštolského listu

Apoštolský list Svätý Otec Ján Pavol II. vydal z príležitosti stého výročia apoštolského listu Leva XIII. *Orientalium dignitas*. Ján Pavol II. ním nadviazal na myšlienky svojho predchodcu, ktorý chcel vo svojom liste obhájiť význam východných tradícií pre celú Cirkev.

List má zaujímavú štruktúru. Vidieť, že Svätý Otec dôkladne premeditoval jeho obsah.

Skladá sa z dvoch základných častí.

Prvá má názov Spoznávanie kresťanského Východu a skúsenosť viery, druhá Od poznávania k stretnutiu. Svätý Otec si uvedomuje, že vzájomné stretnutie Východu a Západu predchádza vzájomné poznanie. Preto v prvej časti apoštolského listu poukázal na pozitívne skúsenosti viery, ktoré môže Východ Západu ponúknuť a v druhej sa snaží poukázať na spôsob stretnutia týchto dvoch tradícií. Pokúsim sa krátko charakterizovať obidve časti.

4.2.3 Spoznávanie kresťanského Východu a skúsenosť viery

Samotný názov prvej časti apoštolského listu naznačuje smer pápežovej reflexie. Je ním pozitívne zhodnotenie prvkov Východu, ktoré sú obohacujúce a do istej miery aj inšpirujúce pre Západ. Uvediem len tie najdôležitejšie v takom poradí, ako sa nachádzajú v samotnom liste.

Na prvom mieste Svätý Otec vyzdvihol Východ pre jeho lásku k liturgii a Eucharistii. Je naozaj všeobecne známe, s akou veľkou úctou slávia východní kresťania liturgiu. A je to práve liturgia vyjadrená svojou rozmanitosťou, prostredníctvom ktorej môžeme poznať ducha, ktorý oživuje každú tradíciu.⁹⁷ Liturgická modlitba v Oriente prejavuje veľkolepú schopnosť pojať ľudskú osobu v jej celistvosti. Všetko v liturgii je výrazom pre postupné vcit'ovanie sa do mystéria, ktoré sa slávi so všetkými ľuďmi. V liturgii odhaľujú veci svoju povahu ako dar, ktorý bol ponúknutý ľudstvu.

Ďalším výdobytkom Orientu je podľa pápeža teológia zbožštenia, ktorá sa dá zhrnúť do jednej myšlienky, ktorú vyslovil sv. Irenej koncom 2. storočia, že Boh sa stal dieťaťom človeka, aby sa človek stal dieťaťom Boha.

⁹⁶ Porov.: CABAN, P.: *Charakteristika východných cirkví podľa Unitatis redintegratio*. Banská Bystrica, 2000.

⁹⁷ Porov.: HIRKA, J.: *Obnova Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku vo svetle dokumentu Druhého vatikánskeho koncilu Orientalium Ecclesiarum*. In : *Duchovný pastier : Týždeň koncilu na Slovensku*. Zodpovedný redaktor Daniel Dian. 9. 10. 2002, roč. LXXXIII, s. 486.

Východ sa vyznačuje hlboko vyvinutým zmyslom pre nevysloviteľnú božskú skutočnosť a trinitárne tajomstvo. Učenie viery o Najsvätejšej Trojici malo a má na Východe mnoho obhajcov z radu teológov, ale aj jednoduchých ľudí, ktorí ho vyjadrujú hlavne vo svojich modlitbách.

Ako veľká hodnota v kresťanskom Oriente pretrváva rešpektovanie iných národov a ich kultúr, a požiadavka, aby Božie slovo zaznelo v každej reči. Pritom sa však nezabúda na túžbu po univerzálite Cirkvi.

Na východe sa tiež nachádzajú poklady veľkých duchovných tradícií. Zvlášť fenomén východného mníšstva. Tam už od dávnych čias cirkevných otcov prekvitala mníšska duchovnosť, ktorá prenikala aj na Západ. Svätý Otec venuje charakteristike mníšstva pomerne veľký myšlienkový priestor. Charakterizuje a snaží sa ho aplikovať na každodenný život kresťana. Mníšsky stav si na Východe uchoval pôvodnú jednotu, pretože nepozná tak ako na Západe sformovanie rozličných typov apoštolského života. Ukazuje, že život prebieha medzi dvoma vrcholmi: medzi Slovom a Eucharistiou. Pohľad mnícha je upriamený na Krista. V usužovanej tvári muža bolesti vníma až prorockú predzvesť osláveného obličaja Zmŕtvychvstalého. Pohľad mnícha zvyká si vidieť Krista aj v najskrytejších kútoch stvorenia ako aj v dejinách ľudstva. Mníchova cesta nenesie vo všeobecnosti len akcent osobného úsilia, ale ocitá sa aj vo vzťahu k duchovnému otcovi, ktorému sa zveruje s detskou dôverou a istotou. Týmto Orient učí, že sú bratia a sestry, ktorí dostali od Ducha dar duchovného vedenia. Sú cennými orientačnými bodmi, pretože na všetko nazerajú očami lásky, ako sa Boh díva na nás.

Mníštvo bolo prednostným nástrojom pre evanjelizáciu národov v staroveku aj v stredoveku. Výrazné spoločné podstatné rysy, ktoré spájajú východnú a západnú mníšsku skúsenosť, vytvárajú podivuhodný most bratstva, kde prežívaná jednota dokonca jasnejšie zažiarí ako všetko ostatné, čo sa môže zviditeľniť v dialógu medzi cirkvami.

V závere prvej časti pápež poukazuje na apofatizmus kresťanského Orientu. Označuje istý paradox medzi rastom v poznaní a skutočným poznaním Boha: čím viac človek rastie v poznaní Boha, tým viac ho vníma ako nedosiahnuteľné a vo svojej podstate nepochopiteľné tajomstvo. Pokorné uvedomovanie si podmienených hraníc voči transcendentnu Boha je v Oriente vyjadrené vzývajúcim mlčaním. Západ by mal kontemplovať túto skutočnosť a aj v tomto sa učiť od Východu.

4.2.4 Od poznávania k stretnutiu

Na začiatku druhej časti pápež poukázal na Druhý vatikánsky koncil, na ktorom sa konciloví otcovia zamýšľali nad blízkosťou všetkých tých, ktorí veria v Krista. Takto zaznela veľká výzva na nastúpenie cesty vzájomného

poznávania, ktorá vedie k jednote. Svätý Otec vyjadruje veľkú túžbu pokračovať na ceste vzájomného poznávania v láske. Preto vyslovuje želanie nanovo zrevidovať dejiny cirkví, aby sa tak konečne napísali dejiny jednoty. Pritom je potrebné uprieť svoj zrak na prvotné najužšie bratské zväzky medzi cirkvami v plnom spoločenstve viery a ich vzájomné rešpektovanie rozdielneho charakteru a identity. Významným svedectvom pre jednotu v rozdielnosti sú prvé koncily v dejinách Cirkvi. Aj napriek tomu, že v prvých storočiach vznikali spory, v prvom tisícročí jednota medzi Rímom a Konštantinopolom pretrvávala.

Je paradoxné, že jednotu nenarušili ani tak historické udalosti alebo otázka prednosti, ako najmä postupné odcudzenie, že rozdielnosť toho druhého nebola chápaná ako spoločné obohatenie, ale ako nezlučiteľnosť. A aj keď v druhom tisícročí s rastúcou neznalosťou sa rozdielnosť prehĺbovala, znovu dochádzalo ku konštruktívnym stretnutiam medzi hlavami cirkví, ktoré vždy deklarovali želanie zintenzívniť vzájomné vzťahy.

Odraz dlhoročných snáh nachádzame aj v úvahách Druhého vatikánskeho koncilu a hlavne v obapolnom zrušení vzájomnej cirkevnej kliatby z roku 1054 pápežom Pavlom VI. a ekumenickým patriarchom Atenagorasom I. Otvorila sa tak nová perspektíva. Preto je naliehavé uvedomiť si veľkú zodpovednosť: dnes môžeme spoluúčinkovať pri hlásaní Božieho kráľovstva, alebo sa môžeme stať podporovateľmi nových rozkolov. Vždy je preto potrebné veritatem facere in caritate, vedený láskou pridržať sa pravdy, lebo zjednotenie sa môže uskutočniť len s Božou láskou, ak to cirkvi spoločne chcú pri rešpektovaní jednotlivých tradícií a potrebnej autonómie. Svätý Otec si naplno uvedomuje, že jednotu predchádza vzájomné poznanie. Znovu zdôrazňuje tento princíp a konkretizuje ho. Vyzýva k poznaniu liturgie východných cirkví, k prehĺbeniu znalosti o duchovných tradíciách a ako veľmi pozitívne vníma hlavne vzájomné návštevy, ktoré nech sa uskutočňujú na rôznych úrovniach – od akademickej cez kláštory až po každodenné spolunažívanie.

Záver listu je adresovaný predstaviteľom východných cirkví. Pápež vyjadruje svoju bolesť nad tým, že sa ešte nemôžeme zúčastniť na tej istej Eucharistii. No vzápätí poukazuje na nádej, že napriek stáročnému vzdialeniu sme si boli veľmi blízki, možno bez toho, že by sme o tom vedeli, spolu sme šli v ústrety jednému Pánovi a tým sme sa zblížovali.

Záver

Po krátkom predstavení fenoménu východných cirkví a charakterizovaní obsahovej a štruktúrálnej stránky apoštolského listu je jasná veľká túžba Svätého Otca po jednote. Ktosi nazval Jána Pavla II. pápežom jednoty. V tomto tvrdení sa skrýva veľký kus pravdy. Celý jeho pontifikát je poznačený priam zázračnou cestou porozumenia, a to nielen s východnými cirkvami. Jeho myšlienky

obsiahnuté v tomto liste nachádzajú mnohoraké uplatnenie a skrývajú v sebe, niekde medzi riadkami, množstvo podnetov, tak veľmi dôležitých pre dnešnú dobu, keď zaznieva známa otázka – kam kráčaš Cirkev?

4.3 Tertio millennio adveniente

Úvod⁹⁸

S príchodom nového tisícročia si pripomíname slová sv. Pavla v liste Galat'anom: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna“ (*Gal 4,4*). Táto plnosť času sa stotožňuje s tajomstvom vtelenia Slova. Boží Syn sa narodil zo ženy, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom. A tak už nie si otrok, ale syn; a keď syn, tak aj dedič (*porov. Gal 4,6-7*). Takýto výklad tajomstva vtelenia obsahuje objasnenie trojičného tajomstva a pokračovania poslania Syna v poslaní Svätého Ducha. Uskutočnenie plnosti času nám vierohodne opisujú aj evanjelisti Lukáš a Ján. Lukáš nám podáva opis Ježišovho narodenia od vydania rozkazu cisárom Augustom až po situáciu v Betlehemskej jaskyni (*porov. Lk 2,1-20*). Tak sa splnilo, čo predpovedal anjel Gabriel Márii pri zvestovaní, že Duch Svätý zostúpi na ňu a moc Najvyššieho ju zatieni. A preto aj dieťa bude svätým, bude to Boží Syn. Mária odpovedá bez váhania (*porov. Lk 1,26-37*). Nijaká odpoveď človeka v dejinách nebola taká dôležitá ako táto. Záležal od nej ďalší vývoj ľudstva. Ján zase výstižne zhrňa hĺbku tajomstva vtelenia v jednej vete: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami“ (*Jn 1,14*). Je to vtelenie večného Slova rovnakej podstaty s Otcom od počiatku, pomocou ktorého všetko jestvuje (*porov. Jn 1,1-18*). O tomto Slove apoštol Pavol píše, že je prvorodené zo všetkého stvorenia (*Kol 1,15*). Ono je večná múdrosť, myšlienka, obraz Božej podstaty (*Hebr 1,3*). Skutočnosť, že večné Slovo vstúpilo do stvorenia, dodáva udalosti v Betleheme jedinečnú kozmickú hodnotu. Vďaka tomuto Slovu je kozmos usporiadaný. A vďaka Slovu sa obnovuje poriadok stvorenia. A tak Slovo – Kristus je jediným prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi, a niet iného mena, v ktorom máme vykúpenie, odpustenie, milosti, lebo v ňom si Boh predsavzal zjednotiť všetko ako v hlave na nebi aj zemi. Kristus zároveň plne objavuje človeka človekovi, dáva mu najavo jeho vznešenosť a oboznamuje ho s jeho najvyšším povolaním a zmyslom práve v tajomstve vtelenia. Ak prijmem, že Boh sa skutočne vtelil, tak pochopíme aj všetky rozmery človeka. Tým, že vzal na seba ľudskú prirodzenosť a pritom ju nezničil, tým aj našu ľudskú prirodzenosť vyzdvihol na vysoký stupeň dôstojnosti. Lebo svojím vtelením sa

⁹⁸ Porov.: TONDRA, P.: *Seminárna práca zo spirituality*. Spišská Kapitula : 2002.

spojil s každým človekom. O tejto skutočnosti hovoria II. a III. carhradský a Chalcedonský koncil (*porov. GS 22*).

4.3.1 Boh - hľadateľ človeka

Skutočnosť, že Boží Syn sa stal jedným z nás, sa udiala v najväčšej skromnosti, takže niet divu, že svetská historiografia, zaujatá významnejšími udalosťami a osobami, venovala mu spočiatku len prchavé, predsa však len významné zmienky. Napríklad v Židovských starožitnostiach, ktoré v rokoch 93 a 94 zostavil v Ríme Jozef Flávius, keď referuje o požiari Ríma, výslovne sa zmieňuje o Kristovi popravenom na príkaz Poncia Piláta za vlády cisára Tibéria. Avšak uvedená udalosť sa predstavuje vo svojom plnom svetle v spisoch Nového zákona. Kristus sa narodil z vyvoleného ľudu, v ktorom plán spásy bol zameraný na jeho príchod. A tak jedine on je pravý Záchranca, lebo len on jediný bol ohlasovaný zo všetkých predstaviteľov veľkých svetových náboženstiev. Celý Starý zákon tomu dosvedčuje (*porov. DV 15*). Ježiš, keď prichádza, tak sa neobmedzuje len na to, aby hovoril v mene Boha, ale je samým Bohom. Dotýkame sa tak podstatného bodu, ktorým sa kresťanstvo odlišuje od ostatných náboženstiev. Tu nielen človek hľadá Boha, ale aj Boh osobne hľadá a prichádza, aby rozprával človekovi o sebe, a ukázal mu cestu k sebe. Je to hľadanie vo vnútri Boha. Ak sám Boh ide hľadať človeka, tak preto, lebo ho miluje od večnosti a chce ho vyzdvihnúť do hodnosti dieťaťa. Prečo ho hľadá? Pretože človek sa od neho vzdialil a skryl, pretože sa dal zviest' nepriateľom Boha, pretože sa vydal opačným, čiže chybným smerom. Vtelené Slovo tomu dosvedčuje, a tak spĺňa túžby prítomné vo všetkých náboženstvách. Táto služba je Božím dielom a prevyšuje ľudské diela. V Kristovi Človekovi a Bohu sa človek stretá s Bohom, rozpráva sa s ním. Už ho nemusí hľadať v tápajúcich predstavách. Kristus je pre človeka nový začiatok všetkého. Takto je Kristus zavŕšením a zakotvením túžby všetkých náboženstiev sveta.

4.3.2 Jubileum

Vtelenie Slova sa uskutočnilo v plnosti časov. Čas sa naplnil tým, že Boh zostúpil do dejín človeka. Jestvuje väčšie naplnenie? Aké sú ešte možné? Niektorí myslia na tajomné kozmické sily človeka. V človeku je však nepotlačiteľná túžba žiť stále. Ved' aj samotná viera v reinkarnáciu, hoci samotné kresťanské zjavenie ju vylučuje, ukazuje, že človek sa nemieni zmieriť so smrťou. Je presvedčený o svojej nesmrteľnej prirodzenosti. Človek je preto povolaný uskutočniť svoju úlohu v priebehu jedinej existencie na zemi. Toto splnenie poslania človek dosahuje správnym odovzdaním seba Bohu a úplnou sebarealizáciou v Bohu. Teda vstúpiť do plnosti času znamená dosiahnuť koniec

času a vystúpiť z jeho hraníc, aby sme našli naplnenie vo večnosti Boha. V Ježišovi sa teda začínajú posledné časy, časy Cirkvi, ktorá bude trvať až do jeho druhého príchodu. Z tohto vzťahu Boha k času vzniká povinnosť posväcovať jednotlivé časy, dni, týždne, ako to bolo v Starom zákone.

Na tomto pozadí stáva sa pochopiteľným zvyk jubileí, ktorý má počiatok v Starej zmluve a pokračuje v Cirkvi Ježišovým vyhlásením o sebe, že on je tým prorokom, ohláseným Mesiášom, a že v ňom sa začína čakaný čas. Tak sa jubileá vzťahujú na tento čas, ktorý má ohlasovať blahozvesť chudobným, oslobodiť utláčaných, vrátiť zrak slepým. Jubileum je takto znakom Ježišovej činnosti a nielen chronologickým určením nejakého výročia. V Starom zákone jubilejný čas bol venovaný Bohu. Bol to sobotňajší rok odpočinku. Nechávala sa odpočívať zem, prepúšťali sa otroci na slobodu, odpúšťali sa dlhy, vracala sa späť do vlastníctva zem otcov. To všetko sa malo stať na Božiu česť. Najvýznamnejšou činnosťou jubilea však bola všeobecná emancipácia obyvateľov. Boh takto už predpovedal skutočné oslobodenie v Mesiášovi a pripomínal v konečnom dôsledku, že iba jemu prináleží „dominum altum“ – skutočné panstvo nad celým spoločenstvom, pretože ak daroval zem ľuďom, tak ju daroval všetkým. A tak jubilejný rok mal slúžiť práve tejto sociálnej spravodlivosti. Následne prorok Izaiáš vyhlasuje jubilejný rok za „milostivý rok Pána“. A práve pre Cirkev je jubilejný rok – rok milostivý, rok odpustenia, zmierenia, rok obrátenia sa a pokánia.

Všetky jubileá sú viazané na výročia. Niektoré majú charakter profánosti, ale kresťania im vždy pripisujú náboženský charakter a poukazujú na osobitý milostivý rok pre jednotlivú osobu, ktorá prijíma sviatosti a milosti. Čo sa aplikuje na individuálne jubileá, tak možno aplikovať aj na spoločenstvá alebo ustanovizne. Na tomto pozadí, dvetisíc rokov od Kristovho narodenia, predstavuje veľké jubileum mimoriadny význam nielen pre kresťanov, ale i pre celé ľudstvo, keďže prvoradú úlohu v týchto dvoch tisícročiach zohralo kresťanstvo. Jubileum však hovorí hlavne o vnútornej radosi, plesaní, ktoré sa prejavuje navonok, lebo príchod Boha na svet je aj vonkajšou udalosťou. Preto každá radosť má naznačovať, že Cirkev sa raduje zo spásy, a preto k nej všetkých pozýva, lebo tento čas je naplnený Božou prítomnosťou a jeho spásonosnou činnosťou. V tomto duchu sa Cirkev raduje, ďakuje i prosí Pána dejín i človeka.

4.3.3 Jubileum v predpríprave

Jubileá v Cirkvi sú pripravované Božou prozreteľnosťou. Preto pozeráme s pocitom vďačnosti na to, čo sa stalo od Kristovho narodenia a v celom rozsahu hľadáme svedectvo nielen o človekovi, ale i o Božom zásahu. Preto možno tvrdiť, že II. vatikánsky koncil v 20. storočí je prozreteľnostnou

udalosťou, ktorou Cirkev započala prípravu na veľké Jubileum roku 2000. Tento koncil okrem sústredenosti na tajomstvo Krista a Cirkvi je zároveň najviac zo všetkých otvorený svetu. Táto otvorenosť bola evanjeliovou odpoveďou na nedovolené prešľapy voči celému ľudskému pokoleniu, ktoré jednoznačne dosvedčujú potrebu očistenia a obrátenia. V tomto smere Učiteľský úrad po koncile priniesol prínos pre prípravu novej kresťanskej jari, ktorú odhalí veľké jubileum, ak kresťania prejavia učenlivosť a vnímavosť voči Duchu Svätému. Bohatstvo obsahov a nový tón koncilu tvoria oznámenie nových časov hovoriacich jazykom evanjelia a blahoslavenstiev. Ale najlepšia príprava sa však prejaví najvernejším úsilím uplatňovania náuky II. vatikánskeho koncilu v živote každého jednotlivca a celej Cirkvi. Do radu príprav na jubileum zároveň patrí aj rad synód, ktorý sa začal po koncile, kde námetom je nová evanjelizácia, ktorá vychádza z apoštolskej exhortácie *Evangelii nuntiandi* Pavla VI.

Synody otvárajú priestor pre laikov, čím sú výrazom sily Cirkvi, ktorú Kristus daroval všetkým začleneným do poslania prorockého, kňazského a kráľovského. Príprava na jubileum sa tak uskutočňuje na univerzálnej i lokálnej rovine v celej Cirkvi. Špecifické úlohy vzťahujúce sa na jubileum patria aj úradu rímskeho biskupa a v dôsledku toho v tejto perspektíve konali všetci pápeži 20. storočia. Pápeži sa hlavne venovali témam katolíckej sociálnej náuky v oblasti vzťahov medzi prácou a kapitálom. Obraňovala sa dôstojnosť a práva osoby. A dosahovali vzájomne zosúladenie medzi Východom a Západom v dôsledku nebezpečenstva jadrovej vojny. Pontifikát pápeža Jána Pavla II. už od prvého dokumentu *Dominum et vivificantem* hovorí jasne o veľkom jubileu, keď nabáda žiť „nový advent“. Príprava sa stáva hermeneutickým kľúčom tohto pápeža, lebo túži vyvolať mimoriadnu citlivosť pre všetko, čo hovorí Duch Cirkvi, cirkvám, jednotlivým ľuďom i celým spoločenstvám od najmenších, ako je rodina, až po národy a medzinárodné organizácie, a to tak, aby sa neprehliadli kultúry a zdravé tradície.

V dôsledku toho sa púte pápežov stali dôležitým prvkom, ktoré sa začali za Jána XXIII., vzrastali za Pavla VI. a za súčasného pápeža sa putovanie stalo systematickým, čím zasiahol jednotlivé cirkvi vo všetkých svetadieloch a mal na pamäti hlavne rozvoj ekumenických vzťahov s kresťanmi rôznych vyznaní. Zároveň pri príprave jubilea majú zohrať svoju úlohu aj jednotlivé cirkvi, ktoré svojimi jubileami oslavujú začiatok kresťanstva a dejiny spásy svojich národov. Taktiež východné cirkvi, ktorých patriarcháty majú úzke väzby na apoštolské dedičstvo a ich tradície, sú majetkom celého kresťanstva. Jubileá týchto cirkví a spoločenstiev vyvolávajú spomienku na Kristovu cestu storočiami, ktorá sa začala udalosťou v Nazarete a Betleheme a zakotvujú ju do jubilejného roka na konci tisícročia. Celé kresťanské dejiny sa nám takto javia ako rieka, do ktorej prinášajú svoje vody mnohé prítoky. Spoločné Jubileum nás pozýva stretnúť sa s vernosťou a spolupatričnosťou na brehoch tejto rieky. Svoju úlohu tu zohrali tiež Sväté roky 20. storočia, a zvlášť Mariánsky rok, ktorý bol veľmi hlboko prežívaný, čím obsiahol v sebe to, čo sa plne vyjadrí v Jubilejnom roku. Taktiež

významným rokom bol Rok rodiny. Predkladaním učenia o rodine (*porov. GS 47 - 51*) chcel, aby vo Veľkom jubileu prostredníctvom nazaretskej rodiny Boží Syn vstúpil do dejín každej rodiny.

4.3.4 Jubileum v príprave

Na pozadí tejto širokej panorámy sa vynára otázka bezprostrednej prípravy Veľkého jubilea a s tým spojený špecifický program podujatí, aby nebol umele a ťažko uskutočniteľný v jednotlivých cirkvách, ktoré žijú v tak odlišných životných podmienkach. Hlavnou pripomienkou bol čas prípravy, ktorý sa rozdelil na dve fázy.

Prvá fáza má predprípravný charakter: bude oživovať v kresťanskom ľude vedomie hodnoty a významu jubilea, ktoré nesie so sebou kristologický ráz, bude spájať štruktúru spomienky so štruktúrou oslavy s neobmedzovaním sa na spomienku iba pojmovo, ale bude sprítomňovať jej spásonosnú hodnotu sviatosťou aktualizáciou. Spomienka musí upevniť vieru v Boha, ktorý sa zjavil v Kristovi, posilniť nádej zameranú na očakávanie večného života a oživiť lásku zaujatú v službe iným. V jubileu sa kresťania znovu ocitnú zoči-voči láske Otca, ktorý dal svojho Syna. Zároveň vyslovia dôverné poďakovanie za dar Cirkvi - znak a nástroj dôverného spojenia s Bohom a jednoty ľudu, ale najväčšou radosťou bude radosť z odpustenia hriechov a obrátenia. Preto je potrebné postaviť opäť do popredia pokánie a zmierenie, ako nutnú podmienku k zmiereniu s Bohom i ľuďmi. Cirkev berie na seba viny svojich hriešnych detí a neprestáva robiť za ne pokánie (*porov. LG 2-8*), pamätajúc pritom na to, že sa vzdialili od Kristovho ducha a poskytli tak svetu namiesto svedectva viery pohľad pohoršenia. Preto Svätá brána jubilea bude musieť byť symbolicky väčšia než predošlé, lebo ľudstvo necháva za sebou nielen storočie, ale tisícročie. Uznať zlyhania včerajška je úkon statočnosti a odvahy, ktorý pomáha posilniť našu vieru a robí nás ochotných čeliť pokušeniam dneška. K najväznejším hriechom treba započítať tie, ktoré poškodili Bohom chcenú jednotu. V tomto sa musí Cirkev vrúcnejšie obracať k Svätému Duchu a prosiť o dar jednoty pre kresťanov. Od nás sa žiada podporovať tento dar, avšak bez zľahčovania a zdráhania sa pred svedectvom pravdy. To je jedna z úloh súčasných kresťanov, ktorá nás vedie k spytovaniu svedomia a k ekumenickým podujatiam, v dôsledku ktorých by sme sa Jubileu mohli predstaviť, i keď nie celkom, ale aspoň oveľa viac zjednotení. Treba pokračovať v ekumenickej modlitbe kresťanov, ktorí sa stotožnia s Kristovými slovami: „Otče,... aby boli jedno, ako sme my jedno“ (*Jn 17,22*). Veľké bolesti spôsobuje aj súhlas s metódami neznášateľnosti a násilia v službe pravdy. Mnohí uvažovali tak, že autentické svedectvo pravdy by sa mohlo zničiť s potlačením mienky iného alebo s jej vytlačením na okraj. Často šlo o súhrn dôvodov, ktoré vytvárali neznášateľnosť a vášnivosť. Z týchto príznakov vyplýva poučenie pre každého:

„Pravda sa presadzuje iba silou samotnej pravdy, ktorá preniká myseľ“ (porov. *DH 1*). Dôležité je však i spytovanie svedomia za Cirkev prítomnosti. Kresťania si musia pripustiť mieru zodpovednosti voči zlu našich čias. Veď ich náboženská ľahostajnosť má za následok, že sa stratil transcendentný zmysel ľudského bytia, zavládol zmätok na etickom poli, prestal sa rešpektovať život a rodina a mnohí dnes žijú tak, ako keby Boha nebolo, a to všetko v dôsledku toho, že neukázali pravú Božiu tvár pre „nedostatky vlastného náboženského, mravného a spoločenského života“ (*GS 19*). Taktiež nemožno poprieť, že duchovný život u mnohých kresťanov prechádza časom neistoty, ktorá zasahuje mravný život, modlitbu a teologickú správnosť viery. Viera je tu často zmietaná bludnými teologickými smermi, ktoré sa šíria následkom neposlušnosti voči Učiteľskému úradu Cirkvi a nedostatočným prijatím koncilu i jeho záverov z jednotlivých konštitúcií.

Cirkev sa rodila z krvi mučeníkov. Historické udalosti by nikdy nezabezpečili taký rozvoj Cirkvi, keby tu nebolo mučeníkov. Na konci druhého tisícročia sa Cirkev znova stala Cirkvou mučeníkov a tým aj semenom. To je svedectvo, na ktoré sa nesmie zabúdať. Preto je potrebné zozbierať dokumentáciu, čo, samozrejme, nemôže nemať aj znaky ekumenizmu. Veď ekumenizmus svätcov a mučeníkov je tu výrečnejší ako hlas pôvodcov rozdelenia. Uctievanie svätosti svojich synov a dcér Cirkvi preukazuje najvyššiu česť samotnému Bohu a úctu Kristovi, pôvodcovi ich mučeníctva a svätosti. Preto bude úlohou Apoštolskej stolice, aby uviedla martyrológiu tých, ktorí aj v našom čase žili úplne v Kristovej pravde, a osobitne mužov a žien, ktorí uskutočnili svoje kresťanské povolanie v manželstve na povzbudenie pre ostatných kresťanských manželov.

Nevyhnutnou potrebou sú aj zvolávania synód kontinentálneho rázu a zvlášť zvolanie synody pre Áziu, kde je naliehavá potreba stretnutia sa kresťanstva s najstaršími kultúrami a miestnymi náboženstvami, aby sa osvetlila a prehĺbila pravda o Kristovi ako o jedinom Sprostredkovateľovi medzi Bohom a ľuďmi a o jedinom Vykupiteľovi sveta, ktorý je výrazne odlišný od zakladateľov iných náboženstiev (porov. *NA 2*).

Druhá fáza prípravy navrhuje, aby prebiehala v rozpätí troch rokov a štruktúra tohto trojročného obdobia bude štruktúra trinitárna.

V prvom roku sa venovať uvažovaniu o Kristovi. Je potrebné dôkladne objasniť kristologický charakter Jubilea, ktoré bude oslavovať vtelenie Božieho Syna a tajomstvo spásy človeka. Aby kresťania poznali opravdivú Kristovu identitu, treba sa vracať s obnoveným záujmom k Biblii. Veď v zjavenom texte je sám Nebeský Otec, ktorý nám láskavo ide v ústrety a ukazuje nám bytie Syna i Boží plán na záchranu (porov. *DV 25;2*). Toto úsilie sa bude môcť oprieť o znovuobjavenie krstu podľa slov: „Všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste

si obliekli“ (*Gal 3,27*), lebo krst tvorí základ kresťanského jestvovania a spoločenstva, a zároveň vytvára spoločenstvo s tými, ktorí ešte nie sú v Katolíckej cirkvi (*porov. KKC 1271*). Preto je potrebné posilnenie viery a svedectva kresťanov, čo je cieľ jubilea, aby sa prebudila v každom túžba po svätosti a úsilí o osobné obrátenie v duchu modlitby a prijatia blížneho.

Ako vhodný prostriedok navrhuje znovuobjavenie katechézy, prehĺbenie katechizmu, čítanie Svätého písma, živej tradície a počúvanie autentického Učiteľského úradu i duchovného dedičstva svätých. Zdôrazňuje, aby sme zostali realistami, preto nesmieme zabudnúť na vysvetľovaciu činnosť vo veci svedomia a poznania, pokiaľ ide o pohľad na Kristovu osobu. Zároveň, aby sme hlbšie prenikli do tajomstva Kristovej osoby a je potrebné hľadiť na blahoslavenú Pannu Máriu, ktorá sa nám stáva predmetom rozjímania v tajomstve jej božského materstva. Vedť tvrdenie o ústrednom postavení Krista nemôže byť oddelené od jej úlohy, lebo Mária stále ukazuje na svojho Syna a stáva sa tak pre všetkých vzorom živej viery (*LG 65*).

V druhom roku navrhuje venovať sa Svätému Duchu a jeho posväcujúcej prítomnosti. Duch Svätý má svoje významné miesto vo Veľkom jubileu, lebo tajomstvo vtelenia sa stalo jeho dielom. On je taktiež rovnakej podstaty s Otcom i Synom. Je to Osoba, láska, nestvorený dar, večný prameň každého darovania sa od Boha. Tajomstvo vtelenia je vrchol tohto darovania. Duch sprítomňuje v Cirkvi jediné Zjavenie, a to tým, že ho robí živým a účinným v duši každého. Preto Cirkev sa nemôže pripraviť na jubileum iným spôsobom než v Duchu Svätom. V dôsledku toho je taktiež potrebné znovuobjavenie Ducha v Cirkvi, ktorý vyvoláva a podnecuje lásku medzi veriacimi. On je hlavným činiteľom novej evanjelizácie. On buduje Božie kráľovstvo a pripravuje jeho prejavenie sa v Ježišovi Kristovi a pritom necháva v ľudskom živote semeno konečnej záchrany.

V tejto eschatologickej perspektíve je kresťan volaný znovu odkryť čnosť nádeje, ktorá ho pobáda, aby nestrácal z pohľadu konečný cieľ a jednak ponúka zdôvodnenia pre každodennú úlohu pri pretváraní skutočnosti podľa Božieho plánu. Zároveň je potrebné prehľbiť znaky nádeje na svetskom poli vo vede, v životnom prostredí, spravodlivosti a na cirkevnom poli v rozmachu laického hnutia, v oddanosti zjednotenia a v dialógu. Nechať sa viesť Duchom aj v myslení, a to so zameraním na hodnotu jednoty vo vnútri Cirkvi. V tejto súvislosti je potrebné podčiarknuť, že jednota Kristovho tela je založená na činnosti Ducha, že je zaručená apoštolskou službou a oživovaná láskou. Takéto prehĺbenie viery privádza údy Božieho ľudu k zrelšiemu poznaniu zodpovednosti, ako aj k pociťovaniu poslušnosti voči Cirkvi (*porov. LG 7; 37*).

V poslednom roku navrhuje venovať pozornosť Bohu Otcovi. Celý život je putovanie do domu Otca. Putovanie zachycuje vnútro osoby a rozširuje sa na celé spoločenstvo. V treťom roku je úloha rozšíriť horizont veriaceho smerom k

Bohu Otcovi, ktorého lásku objavujeme každý deň. Toto putovanie je potrebné konať spolu s osobou Krista, skrze ktorého môžeme dôjsť k Otcovi. Preto podstatným zmyslom „cesty k Otcovi“ je pobádať všetkých, aby sa dali na cestu opravdivého obrátenia, ktoré má v sebe „negatívny“ aspekt oslobodenia sa od hriechu, ako aj „pozitívny“ aspekt voľby dobra v prirodzenom zákone a potvrdenom i v Dekalógu. Hlásanie obrátenia je obzvlášť dôležité v dnešnej spoločnosti, v ktorej sa stratili samotné základy mravného chápania ľudskej existencie. Bude preto vhodné vyzdvihnúť teologickú čnosť lásky - lásky k Bohu a k bratom, lásku, ktorou Ježiš „hlásal evanjelium chudobným“ (*Mt 11,5; Lk 7,22*). V tomto aspekte musí vzrastať záujem Cirkvi o chudobných a stojacich na okraji spoločnosti. A tak v duchu knihy Levitikus (25, 8-28) kresťania budú musieť vypočuť hlas všetkých chudobných sveta a budú nútení uvažovať aj o výraznom znížení medzinárodných dlhov, ktoré doliehajú na osud mnohých národov. Taktiež je potrebné rozmýšľať aj o ťažkostiach dialógu medzi kultúrami, ale aj o problematikách spojených s rešpektovaním práv ženy, s pozdvihnutím rodiny a manželstva. Veď Kristus odhaľuje človeka človeku a dáva mu poznať jeho najvyššie povolanie (*porov. GS 22*) a v tomto zmysle bude nevyhnutná konfrontácia so sekularizmom, dialóg s veľkými náboženstvami a vysporiadanie sa s civilizáciou Západu, ktorá je však vnútorne ochudobnená o Boha.

Na tieto krízy civilizácie treba odpovedať civilizáciou lásky. Najvýznamnejšie miesto, pokiaľ ide o medzináboženský dialóg, budú mať Židia a Moslimovia. Veľkým prínosom by tu boli spoločné stretnutia na miestach v Betleheme, Jeruzaleme a na Sinaji, na miestach s veľkým symbolickým významom pre tieto náboženstvá. V tomto horizonte úloh nech je pred našimi zrakmi vždy prítomná Panna Mária ako dokonalý príklad lásky k Bohu a blížnemu. Veď všemohúci Boh si vyvolil Máriu, aby jej materstvo začaté v Nazarete a dožitú pod krížom v Jeruzaleme bolo povzbudením pre všetkých, aby počúvali jej materinský hlas: „Urobte, čo vám Kristus povie“ (*porov. Jn 2,5*).

4.3.5 Priebeh oslavy

O oslave jubilea v jednotlivých častiach cirkevného sveta tvorí osobitná kapitola. Cieľom tejto oslavy je Najsvätejšia Trojica, z ktorej všetko pochádza a do ktorej smeruje všetko. Hlavne na toto tajomstvo miera tri roky bezprostrednej prípravy. Na základe toho, keďže Kristus je jediná cesta k Otcovi, budú sa konať eucharistické kongresy v roku dvetisíc. Veď vo sviatosti Eucharistie sa Spasiteľ neustále ponúka ľudstvu ako prameň života. Preto vyzývam každého človeka dobrej vôle, aby uskutočnil, čo je v jeho moci v dôsledku nezanedbania možnosti prijatť v tomto jubileu Pánovu milosť, ktorá sa tu ponúka pre každého.

Záver

Cirkev rastie ako horčičné zrno z evanjelia. O tejto skutočnosti sa II. vatikánsky koncil vyjadruje: „Všetci sú pozvaní ku katolíckej jednote Božieho ľudu, či veriaci katolíci, či iní veriaci v Krista, alebo dokonca všetci ľudia, ktorí z Božej milosti sú povolaní ku spáse (porov. LG 13). A Kristus ako Boží kvas preniká stále hlbšie do života, šíriac dielo spásy. Okrem toho zahrňuje do spásonosného panstva tiež všetku minulosť ľudského pokolenia, lebo „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky“ (Hebr 13, 8). Cirkev dbá na toto, aby pokračovala pod vedením Ducha Utešiteľa v diele Krista (porov. GS 3). A preto od čias apoštolov postupne evanjelizuje celý svet. Stala sa misionárskou, lebo to je jej hlavná podstata. Veď vo svete sa opakuje situácia Aténskeho aeropagu, lebo čím viac sa svet odlučuje od kresťanských koreňov, tým viac sa stáva misijným územím v podobe rozličných „aeropagov“ (porov. RM 37) v kultúre, politike, hospodárstve. Na základe toho budúcnosť patrí mladým generáciám, ktoré Kristus čaká, ako čakal mladík, ktorý mu položil otázku: „Učiteľ, čo mám robiť, aby som mal večný život“ (Mt 19,16)? Mladí neprestávajú klásť Kristovi otázky, stretávajú sa s ním a hľadajú ho. Ak pôjdu cestou, ktorú im ukazuje, budú mať radosť, že prispedia vlastným dielom k jeho prítomnosti v časovom horizonte dejín ľudstva

4.4 Mulieris dignitatem

Úvod⁹⁹

V našej dobe ľudstvo prechádza prudkými zmenami. Na začiatku ľudstva muž mal dôležitejšiu úlohu ako žena. Žena mu bola podriadená, nemala takú hodnotu ako teraz, keď sa zrovnoprávnili s mužmi. Aj v kresťanskom náboženstve, viac než v ktoromkoľvek inom, má žena veľmi dôstojné postavenie. Nový zákon podáva veľa dôležitých svedectiev, že žena je dôležitou osobou. Otcovia na synode roku 1987 mali na zreteli preskúmať význam postavenia ženy a muža. Vyslovili významné slová a opierali sa aj o bežných mužov a ženy z rôznych vrstiev a jednotlivých cirkví. Posledná synoda sa konala v Mart'anskom roku a jej ovocím je encyklika Redemptoris Mater, ktorá rozvíja učenie II. vatikánskeho koncilu.

⁹⁹ Porov.: RATAJ, A.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

Ôsma hlava *Lumen gentium* má nadpis: O preblahoslavenej Panne Márii v tajomstve Ježiša Krista a Cirkvi. Mária porodila Ježiša a tým bola zapojená a je prítomná v tajomstve Cirkvi. Preto treba pouvažovať nad úlohou ženy v Cirkvi i vo svete. Boh stvoril človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril; stvoril ich muža a ženu (*porov. Gn 1,27*). Preto v Novom a Starom zákone sa hovorilo o poslaní ženy v novom tisícročí.

4.4.1 Žena - Matka Božia

(BOHORODIČKA - THEOTOKOS). Keď „prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy“ (*Gal 4,4*). Týmto slovami Pavol chce vyjadriť splnenie predsavzatia, ktoré Boh chcel uskutočniť a uskutočnil. Táto udalosť sa odohráva v nej a skrze ňu. Boh vo svojej добрote a múdrosti chcel zjaviť seba a vyjadriť tajomstvo svojej vôle (*porov. Ef 1,9*). V tejto udalosti stojí žena, to je aj naznačené v nazaretskom zvestovaní. „Hľa, počneš a porodíš...“ (*Lk 1,31-37*). Tu sa zdôrazňuje Máriine spojenie s Bohom. Týmto Boh poukazuje na dôstojnosť ženy. Žena je vzorom ľudskej prirodzenosti, ktorú vlastní všetci ľudia, no takúto udalosť je schopná pochopiť iba žena. Stala sa Bohorodičkou, lebo jej materstvo sa vzťahuje na telo, aj ľudskú prirodzenosť. Mária vyslovila úplné ženské odovzdanie Bohu vyslovením slova fiat – nech sa stane. Vyslovuje tým Bohu svoje slobodné rozhodnutie, že sa chce ním viesť. Bohorodička znamená dokonalosť, ktorá žene patrí a tvorí jej ženskosť. Najväčší význam dôstojnosti je, keď sa žena spojí s Bohom, lebo Boh stvoril ženu i muža na svoj obraz.

4.4.2 Boží obraz a Božia podoba

Muž a žena majú rovnakú ľudskú prirodzenosť. Spolu so svojimi deťmi v manželstve vytvárajú rodinu podľa príkazu Boha: „Vzrastajte a množte sa, naplňte zem a podmaňte si ju“ (*Gn 1,28*). Ženu Boh stvoril z jedného mužského rebra a ustanovil ju za spoločníčku: „takto stvorenú ženu muž uzná, že to «je kosť z jeho kostí a telo z jeho tela»“ (*porov. Gn 2,23*). Ide tu o spoločníčku muža. Aby sa to uskutočnilo, musia obidvaja opustiť svojich rodičov a odovzdať život v manželstve.

a) Osoba - spoločenstvo - dar

Muž a žena v manželstve tvoria spoločenstvo. Majú žiť jeden pre druhého, navzájom si pomáhať, a tak sa aj lepšie spoznávať, dopĺňať sa, vytvoriť jednotu, o ktorej hovorí *Gaudium et spes*: „Keď sa Pán Ježiš modlí k Otcovi «aby všetci boli jedno..., ako aj my sme jedno»“ (*Jn 17,21-22*). Byť osobou znamená nájsť seba samého, stať sa darom pre iných.

b) Antropomorfizmus biblickej reči

Správa o človeku na začiatku knihy Genezis nám má dať kľúč k pochopeniu zjavenia. Boh hovorí ľudskou rečou a tento štýl je poznačený antropomorfizmom preto, lebo človek je podobný Bohu. Aj Boh sa prirovnáva k starostlivej Matke: „Ako nasýtené dieťa v matkinom náručí, tak je moja duša vo mne“ (Ž 131,2-3).

4.4.3 Eva - Mária

„Počiatok“ a hriech. Prvá, ktorá sa dala zviest' na hriech, bola Eva; tak bol hriech prenesený na celé ľudstvo. S akou ťažkosťou si bude musieť človek zaobstarávať veci potrebné k živobytiu (porov. Gn 3,17-19) a vo veľkých bolestiach bude žena rodiť svoje deti. Hriech človeka znižuje, ale Božou zmluvou sa jeho dôstojnosť zdokonaľuje. Už od počiatku nás Boh vo svojej večnej láske povýšil v Ježišovi: V Ježišovi (...) „si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil (...) v láske a podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi“ (porov. Ef 1,4-6). Spomenuté predurčenie zahŕňa všetkých ľudí, mužov i ženy.

a) „On bude nad tebou vládnuť“

Vo Svätom písme čítame, že „žena bude túžiť po svojom mužovi a on bude nad ňou vládnuť“ (porov. Gn 3,16); je tu narušená jednota. Umenšuje sa dôstojnosť muža a ženy. Manželstvo si vyžaduje zdokonaľovanie dôstojnosti oboch. Obidvaja majú žiadostivosť očí, žiadostivosť tela a pýchu života. Dary, ktoré dostali muž a žena, sú rovnaké, preto medzi nimi nemôže byť rozdiel. Ich ponímanie vyplýva z jasného vedomia Božieho daru, Božej štedrosti.

b) Protoevanjelium

Je tu vyslovený fakt odvekého nepriateľstva medzi ženou, jej potomstvom a diablom. V tejto perspektíve spájajú sa tu mená dvoch žien: Eva a Mária.

4.4.4 Ježiš Kristus

Ježiš sa k ženám správa jednoducho a pritom nezabúda na zvyklosti doby, v ktorej žije, tej doby, keď žena mala veľmi malé postavenie. V jeho živote vystupuje mnoho žien a predstavuje to novosť v tomto období. Niekedy jeho stretnutie so ženou vzbudzovalo prekvapenie, ale i pohoršenie. „Divili sa, že sa rozpráva so ženou“ (Jn 4,27). V manželstve sa muž a žena spájajú vo sviatosti pochádzajúcej priamo od Boha. „Čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje“ (Mt 19,6).

a) Ženy v evanjeliu

V evanjeliách je ukázaných mnoho žien, ktoré sú postihnuté chorobami. Šimonova testiná, ktorá „ležala v horúčke“ (Mk 1,30), ďalej žena, ktorá „mala dvanásť rokov krvotok“ (Mk,5,25) a podobne. Všetky ženy boli uzdravené. Ženy sprevádzali Ježiša na ceste, keď hlásal blahozvesť. Evanjelium spomína Janu, manželku Herodesovho správcu, Zuzanu a „mnohé iné“ (Lk 8,13). Významne hovoril o ženách, ktoré sú hriešnice, odsudzované verejnou mienkou. Kristus je ten, ktorý „vie, čo je v človeku“ (Jn 2,25). Ježišov postoj voči ženám, s ktorými sa stretával, je odrazom večného úmyslu Boha, ktorý každú z nich stvoril a každú si v Ježišovi zamiloval.

b) Žena pristihnutá pri cudzoložstve (porov. Jn 8,3-11)

Tento hriech sa môže opakovať nespočetne veľakrát v rôznych okolnostiach života. Žena stojí pred verejnou obžalobou mužov, no oni si neuvedomujú, že aj oni majú účasť na tomto hriechu. Žena musí znášať následky hriechu so svojím materstvom častokrát opustená, lebo muži nechcú zobrať zodpovednosť. Pod rozličným tlakom chcú matky zbaviť dieťaťa, no ony nemôžu umlčať svoje svedomie. Boh zveril mužovi ženu a žene muža, aby si boli navzájom verní. V tomto odovzdaní spočíva láska, aby jeden druhému boli darom. V človekovi sú protichodne sily žiadostivosti, preto Ježiš hovorí: „Každý, kto na ženu hľadá žiadostivo, už s ňou scudzoložil vo svojom srdci“ (Mt 5,28). Preto každý muž má nazerať do seba, či tá, ktorá je jeho manželkou, nestala sa predmetom cudzoložstva a využívania.

c) Strážcovia evanjeliového posolstva

Ježiš veľmi chráni ženy, obdarúva ich svojou láskou, rozpráva sa s nimi o veciach, ktoré vtedy muž žene neporozprával. Hovoril s nimi o Bohu, napokon hovorí o sebe, že je Mesiáš. Napr. žena – hriešnica, ktorú spomína Ján vo svojom evanjeliu, ako sa rozpráva s Ježišom pri studni. Žena sa stáva poslankyňou v Samárii. Pri Lazárovej smrti sa Marta sa zhovára s Ježišom a hovorí mu: „Pane, keby si býval tu, môj brat by nebol umrel. No Ježiš jej hovorí: „Tvoj brat vstane z mŕtvych“ (Jn 11,21– 26). Z apoštolov iba Ján ostal verný Ježišovi, pričom žien bolo viac. Zaujímavé, v tvrdej skúške ostávajú verné len tie, ktoré „veľmi milujú“.

d) Prvé svedkyne zmŕtvychvstania

Prvými svedkami Pánovho zmŕtvychvstania boli ženy. Ony mu prvé objali nohy (porov. Mt 28, 9). Ony prvé dostali výzvu oznámiť apoštolom zvesť o tejto udalosti (porov. Mt 28,1-10). Najviac sa vyzdvihuje Mária Magdaléna, lebo ona sa prvá stretla so zmŕtvychvstalým Ježišom, a preto ju nazývajú „apoštolkou apoštolov“. To, že niekto je mužom či ženou, nie je nijakou bariérou, lebo všetci sme jedno v Kristovi. „Vy všetci ste jedno v Kristovi“ (Gal 3,23).

4.4.5 Materstvo – panenstvo

Materstvo je výsledkom spojenia muža a ženy, teda biblického „poznania“, ktoré zodpovedá splynutiu „dvoch v jedno telo“ (Gn 2,24). Uskutočňuje sa to vtedy, ak sa muž nechce stať majiteľom manželky a ona nebude túžiť po inom mužovi. Materstvo nesie v sebe otvorenosť pre prijatie druhého človeka, a tak manželia svoju lásku, ktorá je medzi nimi, prenášajú na vlastné deti. Aj keď obidvaja spolupracujú na dieťati, matka má hlavný podiel, že sú rodičmi. Žena má aj väčšiu a stupňujúcu sa lásku k dieťaťu ako aj k iným ľuďom. Medzi mužom a ženou sa má vytvoriť harmónia, no vo výchove je dôležitá materská starostlivosť.

a) Materstvo vo vzťahu k Zmluve

Pri pôrode žena prežíva bolesti, no keď porodí, myslí na radosť z dieťaťa. Bolesť matky je výsledkom dedičného hriechu; je tu aj súvis s bolesťou, ktorú prežívala Maria, keď stála pod krížom nad ukrižovaným Synom. Evanjelium rozpráva o žene, ktorá trpí, keď má porodiť dieťa, no hneď na to sa raduje, z toho, že prišiel na svet nový človek. Táto radosť pripomína veľkonočnú radosť, ktorú zažili apoštoli v deň zmŕtvychstania. „Aj vy ste teraz smutní“ – tieto slová odzneli v deň utrpenia a smrti – „ale zasa vás uvidím a vaše srdce sa bude radovať. A vašu radosť vám nik nevezme“ (Jn 16,22-23).

b) Panenstvo pre Kráľovstvo

Keď učeníci počuli od Ježiša o nerozlučiteľnosti manželstva, tak hovorili: ak je to tak medzi mužom a ženou, lepšie je potom neženit' sa. Ježiš ich poučá, aby zle nechápali manželstvo, ale hlavne poukazuje na dôležitosť celibátu. On totiž rozoznáva bezženstvo od prírody od bezženstva pre nebeské kráľovstvo (porov. Mt 19,19). Celibát je slobodná voľba, ale i dar od Boha, aby sme uskutočnili pre Božie kráľovstvo. Ide tu o výmenu hodnôt, Kristus zdôrazňuje dva aspekty: „Kto môže, nech pochopí.“ To však chápu iba „tí, ktorým je to dané“ (Mt 19,11). To sa uskutočnilo v Márii. Ona to od Boha prijala ako dar. V dobrovoľnom celibáte alebo v panenstve muž a žena vo svojom vnútri počúvajú Ježiša. Odovzdávajú sa mu celým srdcom. Tu sa uskutočňuje priama dôstojnosť ženy.

c) Materstvo podľa ducha

Materstvo ducha vedie k rozvinutiu iného materstva a to služby iným, napr. chorým, opusteným; v týchto ľuďoch môžeme nachádzať Ježiša, ktorý je ten istý v každom človekovi. „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto maličkých, mne ste to urobili“ (Mt 25,40). Duchovné materstvo sa uskutočňuje v rehoľných kontemplatívnych klauzúrnych spoločenstvách, ale aj v sekulárnych inštitútoch. Medzi materstvom vydatej ženy a panenstvom nevydatej ženy je blízkosť. V manželstve sa žena stáva matkou narodených detí, v duchovnom manželstve je zasnúbená s Ježišom (ide tu o vzájomné dopĺňanie).

d) „Deti moje, hľa, znova vás v bolestiach rodím“

Aj Mária je predobrazom Cirkvi, lebo porodila na zemi Syna, ktorého Boh určil za prvorodeného. Aj Cirkev nasleduje Máriu, stáva sa matkou, lebo prijíma Božie slovo. Ide o materstvo podľa ducha. Duchovné materstvo sa stáva úlohou ženy aj v panenstve. Cirkev, nasledujúc svojho Pána, zostáva v neporušenej viere, nádeji a láske. Ak chceme porozumieť žene, nemôžeme vynechať pohľad na ženu ako na pannu, matku a snúbenku.

4.4.6 Cirkev – Kristova nevesta

Veľký význam majú Pavlove slová: „Muži, milujte manželky, ako Kristus miluje svoju Cirkev a seba samého vydal za ňu (...). Tak sú aj muži povinní milovať svoje manželky ako vlastné telá (...). A manželka nech si ctí muža“ (Ef 5, 25-32). Ide tu o zjednotenie osôb (communio personarum). Pripodobniť sa Ježišovi, ktorý je Ženíchom Cirkvi. Cirkev je Nevestou Krista. Zmluvou, ktorú manželia uzavru, potvrdzujú zjednotenie s Kristom a Cirkev dodáva svätosť manželstvu.

a) Evanjeliová „novosť“

Kristus ako ženích Cirkvi túži po tom, aby ona bola „slávna bez škvrny a vrásky“ (Ef 5,27). Manželcia by si mali zobrať tieto slová k srdcu a prenášať ich do manželstva. Tak sa manželcia darujú navzájom ako «nezištný dar». V súčasnosti jestvuje poddanie manželov v bázni Kristovej a nie iba poddanie ženy mužovi. Ved' apoštol píše: „V Kristovi Ježišovi niet už muža ani ženy, niet už otroka ani slobodného, ale koľko pokolení bolo treba, aby sa to uskutočnilo.

b) Symbolický rozmer „veľkého tajomstva“

Láska Boha k človeku, k vyvolenému národu je predstavená už u prorokov ako láska ženicha k neveste; toto sa vzťahuje tak isto aj na zásnubnú lásku Krista Vykupiteľa. Tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna (Jn 3,16). Táto láska sa podoba láske manželov, ale sa s ňou nestotožňuje, stotožňuje sa s obrazom nevesty: nevestou je Cirkev. Kristus si zamiloval každú osobu, vykúpil všetkých bez výnimky, či je to muž, alebo žena. „Nikto nemá väčšej lásky“ (Jn 15,13). Muži a ženy sa majú stať „nevestou“ Krista. Byť nevestou, teda tým, čo je ženské, sa stáva symbolom všetkého ľudského podľa slov sv. Pavla „Niet už ani ženy, ani muža, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi“ (Gal 3,28). V Cirkvi je muž a žena nevestou, lebo prijíma ako dar lásku Krista preto, lebo sa snaží odpovedať na tento dar darom svojej osoby.

Kristus je označovaný za Ženícha, je to symbol ľudského rodu. Je tu predstavený ľudský charakter lásky, ktorou Boh vyjadril svoju Božskú lásku

k Izraelu, k Cirkvi a ku všetkým ľuďom. V liste Efezanom sa pod pojmom Krista – „Ženícha“ dáva príklad a vzor aj pre každú ľudskú lásku.

c) Eucharistia

Keď povolal mužov, vyzdvihol aj dôstojnosť ženy. Hypotéza, že povolal za apoštolov iba mužov, nadväzujúc na mentalitu svojej doby, vôbec nie je pravdivá. Apoštoli mu verili, že vždy hovorí pravdu. Ježiš nehľadá na osobu (porov. Mt 22,16). Apoštoli boli s ním počas Poslednej večere. Dostali sviatosťné poverenie: „Toto robte na moju pamiatku“ (Lk 22,19; 1Kor 11,24) a ustanovenie Eucharistie. Eucharistia je sviatosťou nášho vykúpenia, sprítomňuje sviatočným spôsobom a nanovo uskutočňuje Kristov vykupiteľský čin, ktorý utvára Cirkev jeho telo. V Eucharistii sa týmto spôsobom vyjadruje vykupiteľský čin Krista - Ženícha vo vzťahu k Cirkvi – Neveste.

d) Dar nevesty

Všeobecná účasť na Kristovej obete, v ktorej Vykupiteľ odovzdal Otcovi celý svet, spôsobil, že všetci v Cirkvi sú kráľovstvom a kňazmi (porov. Zjv 5,10; 1 Pt 2,9). Táto účasť vytvára jednotu Cirkvi ako Božieho ľudu s Kristom. Vyjadruje veľké tajomstvo. V liste Efezanom je napísané: „Nevesta, zjednotená so svojim Ženíchom“, lebo žije jeho životom; zjednotená, lebo má účasť na jeho trojakom poslaní [tria numera Christi] (porov. II. vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia o Cirkvi Lumen gentium). Nevesta odpovedá darom lásky na dar ženícha v Duchu Svätom, lebo láska Božia je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého. V tom zmysle možno povedať, že Cirkev je mariánska i apoštolsko – petrovská.¹⁰⁰

Odpoveď nevesty vidíme na vykupiteľskej láske, ako prvé sa osobne stretli s Ježišom a šli s ním a po jeho odchode spolu s apoštolmi zotrvali na modlitbe až do dňa Turíc. Tieto ženy a po nich iné majú veľkú účasť na budovaní Cirkvi. Apoštolské spisy zaznamenávajú ich mená napr. Febe «diakonistka cirkvi», Mária, Tryfena, Tryfoza, Persyda (porov. Rim 16,6-12). Cirkev si veľmi ctí tieto ženy, ich dôstojnosť, je vďačná tým, čo verne zachovávali evanjelium. Sú to postavy mučeníc, panien, matiek a rodín. Stačí spomenúť Moniku, Augustínovu matku, Hedvigu Sliezsku, Hedvigu Kráľovskú, Alžbetu Uhorskú, Brigitu Švédsku, Janu z Arku a Máriu Vardovú. V čase ťažkých sociálnych krívd sväte ženy konali zjednotené s Kristom. Toto dielo vysvetlila napr. Katarína Sienská, sv. Terézia od Ježiša v rehoľnom živote.

100 Porov.: JÁN PAVOL II.: *Allocutio ad Patres Romanae Curiae Praelatos*. 1987, Osservatore Romano, 23 december 1987.

4.4.7 Najväčšia je láska

Osobný dôraz, ktorý sa kladie na dôstojnosť ženy a jej povolanie, akým sa vyznačujú časy, v ktorých žijeme, musíme prijať vo svetle a sile, ktoré Kristov Duch udeľuje aj človekovi našej epochy. Premeny, ktoré sa uskutočňujú, môžeme zvládnuť iba vtedy, ak sa vrátíme k hodnotám, ktoré sa nachádzajú v Kristovi, ktoré nepodliehajú zmenám.

a) Dôstojnosť ženy a poriadok lásky

Ustanovenie manželstva podľa knihy Genezis (*porov. 2,24*). Ide aj o prirovnanie sviatosti so stvorením muža a ženy na Boží obraz a podobu (*porov. Gn 2,27*). Na základe odvekého Božieho plánu je to žena, v ktorej sa nachádza pôda na prvé zakotvenie poriadku lásky. Táto láska je od Boha a udeľuje sa stvoreniam. Je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého sme dostali. Dôstojnosť ženy sa meria poriadkom lásky. Tento poriadok v podstate je poriadkom spravodlivosti a lásky

b) Vedomie poslania

Dôstojnosť ženy sa spája s láskou, ktorú prijíma vzhľadom na svoju ženskosť, ale aj s láskou, ktorú rozdáva. Žena nemôže nájsť seba samú inak, iba tak, že bude obdarúvať láskou iných. Morálna sila ženy je v tom, že sa spája s vedomím, že Boh jej osobitným spôsobom zveruje človeka. Žena sa stáva silná tým, že Boh jej človeka zveruje vždy a všade, dokonca i v diskriminačných podmienkach. Jej povolanie, ktoré dostala od Boha, ju robí statočnou, on posilňuje jej povolanie. Stáva sa nezastupiteľnou oporou. Týmto dokonalým ženám priveľa dlhujú ich rodiny a neraz i celé národy.

Skúmanie biblického obrazu ženy od Genezis až po Apokalypsu ukazuje, v čom spočíva dôstojnosť a povolanie ženy.

Záver

Cirkev ďakuje všetkým ženám a každej osobitne za matky, sestry, manželky, za ženy zasvätené Bohu, za ženy, ktoré bedlia nad človekom v rodine, ktoré sú v zamestnaní, za dokonalé i za tie slabé, za všetky tak, ako boli myslené Bohom. Ďakujme Bohu, že udeľuje potrebné milosti ženám na prekonanie ťažkostí, ktoré na ne doliehajú v každej dobe. „Lebo dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý“ (*1 Kor 12,4n.*). Žene sa má venovať láska, k nej nás pobadá Ježiš. On nám Pannu Máriu dáva za Matku a pozýva nás, aby sme ju nasledovali.

4.5 O eucharistickom tajomstve a kulte

Úvod¹⁰¹

Mnoho ľudí dáva prehnanú úctu športu, filmu, politike a umeniu. Ich sláva je však viac než pochybná. Ale existuje človek, ktorý žil na tomto svete, ktorý si zaslúži byť ideálom všetkých a je hoden, aby sme ho všetci nadšene napodobňovali. Je to Ježiš Kristus, Syn Boží a náš Vykupiteľ. On na tomto svete žil a žije v ňom stále, a my ho máme pred sebou pod závojom chleba a vína v Eucharistii.

Na prehĺbenie povedomia a úcty k Eucharistii adresoval Svätý Otec Ján Pavol II. list, ktorý chcem v tejto práci v krátkosti priblížiť. Sám Svätý Otec hovorí: „Tento list mienim venovať niektorým aspektom eucharistického tajomstva a jeho vplyvu na život toho, ktorý ho vysluhuje“ (*OETaK 2*).

4.5.1 Eucharistia a kňazstvo

„Eucharistia je hlavným a ústredným dôvodom jestvovania sviatosti kňazstva; táto sviatosť sa definitívne zrodila vo chvíli ustanovenia Eucharistie a spolu s ňou“ (*OETaK 2*). Nie bez dôvodu boli vyslovené slová: „Toto robte na moju pamiatku“ (*Lk 22,19*), hneď po slovách eucharistickej konsekrácie. „Kňaz plní svoje hlavné poslanie a najlepšie sa prejavuje ako kňaz, keď slávi Eucharistiu“ (*LG 28*). Aj pri kňazskej vysviacke biskup hovorí: „Prijmi obetné dary svätého ľudu a obetuj ich Bohu. Uvedom si, čo budeš konať; pripodobni sa tomu, čo budeš držať v rukách a naplň svoj život tajomstvom Pánovho kríža.“¹⁰²

4.5.2 Kult eucharistického tajomstva

Tento kult smeruje k Bohu Otcovi skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom“ (*OETaK 3*). Smeruje k Otcovi, ktorý: „tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život“ (*Jn 3,16*).

„Oživenie a prehĺbenie eucharistického kultu je dôkazom autentickej obnovy, ktorú si vytýčil za cieľ koncil a je vrcholným bodom tejto obnovy. Cirkev a svet veľmi potrebujú eucharistický kult. Ježiš nás očakáva v tejto Sviatosti lásky“ (*OETaK 3*). Keď prišli mudrci do Jeruzalema, pýtali sa: „Kde je

¹⁰¹ Porov.: ŽMIJOVSKÝ, M.: *Semestrálna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

¹⁰² MALÝ, V., JUDÁK, V.: *Prameň z Boha*. Bratislava : LÚČ, 1998, s. 675.

ten novonarodený židovský kráľ? Videli sme jeho hviezdu na východe a prišli sme sa mu pokloniť“ (Lk 2,2). A teda, keď králi putovali takú ďalekú cestu, aby sa mohli pokloniť a vzdať úctu Kristovi, čo bráni nám, aby sme ho navštívili v kostoloch a poklonili sa mu tam. Nech teda naša adorácia nikdy neprestáva!

4.5.3 Eucharistia a Cirkev

Vďaka koncilu sme si s novou silou uvedomili túto pravdu: „Ako Cirkev koná Eucharistiu, tak Eucharistia buduje Cirkev“ (RH 20). „Zmysel tejto pravdy vôbec neumenšuje, ba naopak, napomáha eucharistický charakter duchovného zblíženia a zjednotenia medzi ľuďmi účastnými na Obeti, ktorá sa potom pri svätom prijímaní stáva pre nich duchovnou hostinou. Toto zblíženie a zjednotenie, ktorého prvým vzorom je spojenie apoštolov okolo Krista pri Poslednej večeri, zvyrazňuje a utvára Cirkev“ (OETaK 4).

„Prv než by sme pristúpili k osobitným úvahám o slávení Najsvätejšej obety, zdôraznime ešte nakrátko, že eucharistický kult je akoby dušou celého kresťanského života. Ak totiž kresťanský život spočíva v plnení najväčšieho prikázania, čiže v láske k Bohu a bližným, táto láska nachádza svoj prameň práve v tejto sviatosti, ktorá sa bežne nazýva Sviatosťou lásky“ (OETaK 5). Aj sám Kristus hovorí: „Podľa toho poznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13,35). „Keď kresťan žije životom, ktorý je založený na sviatostiach a je oživovaný všeobecným kňazstvom veriacich, to predovšetkým znamená, že túži, aby Boh v ňom pôsobil a aby tak dosiahol v Duchu Svätom plnú mieru Kristovho vzrastu“ (Ef 4,13). „Týmto spôsobom eucharistický kult je stredom a cieľom celého sviatostného života“ (AG 9,13). Musíme však bedliť, aby sa toto veľké stretnutie s Kristom v Eucharistii nestalo pre nás všedným zvykom.

4.5.4 Posvätnosť Eucharistie a obeta

Počnúc ustanovením Eucharistie vo večeradle, slávenie Eucharistie má svoje dlhé dejiny. V priebehu dejín druhoradá prvky podliehali zmenám, no podstata zostala nemenná. „Práve s týmito podstatnými a nemeniteľnými prvkami sa veľmi úzko spája osobitný ráz tohto „Sacrum“ t. j. „svätého úkonu“ (OETaK 8). Svätého preto, že je v ňom ustavične prítomný a neprestajne v ňom pôsobí Kristus, Svätý Boží (porov. Lk 1,35; Jn 6,69). „Kňaz slávi Najsvätejšiu obetu „in persona Christi“, čo značí viac než „v mene“, čiže „v zastúpení“ Krista, „in persona Christi“ značí: v špecifickom sviatostnom stotožnení s najvyšším a večným Kňazom, ktorý je výlučným, opravdivým a oprávneným Autorom a Subjektom tejto svojej obety“ (OETaK 8). Keď kňaz slávi najsvätejšiu obetu a koná „in persona Christi“, je vovedený a včlenený sviatostným spôsobom do

najintímnejšieho „Sacrum“ a súčasne doň vovádza aj tých, ktorí sú účastní eucharistického zhromaždenia. Toto „Sacrum“ neslobodno použiť ako prostriedok na iné ciele. „Eucharistické tajomstvo odlúčené od svojej vlastnej obetnej a sviatostnej podstaty prestáva jednoducho jestvovať“ (OETaK 8). Cirkev má osobitnú povinnosť zabezpečiť a upevniť „Sacrum“ Eucharistie.

„Eucharistia je predovšetkým obeta: obeta vykúpenia, a teda zároveň aj obeta Nového zákona“ (SC 2,47). Všetci sa zúčastňujú na Eucharistii, hoci neobetujú tak ako kňaz, a predsa prednášajú spolu s ním, mocou všeobecného kňazstva veriacich, svoje duchovné obete, ktoré sú naznačené chlebom a vínom od chvíle, keď sú položené na oltár. Vedomie veriacich, že prinášajú obetu, by sa malo udržať cez celú svätú omšu. Osobitným spôsobom je vyjadrený obetný ráz Eucharistie, ktorý spája nás samých s Kristovou obetou v tretej eucharistickej modlitbe: „Zhliadni, prosíme, na dar svojej Cirkvi a spoznaj v ňom obetovaného Baránka, ktorý podľa tvojej vôle zmieril nás s tebou; a všetkých, ktorí sa živíme telom a krvou tvojho Syna, naplň Duchom Svätým, aby sme boli v Kristovi jedno telo a jeden duch. Nech Duch Svätý urobí z nás ustavičnú obetu pre teba...“¹⁰³ „Cirkev si však želá, aby veriaci prinášali nielen nepoškvrnenú obetu, ale aby vedeli obetovať aj seba samých a aby sa prostredníctvom Krista zo dňa na deň zdokonaľovali v spojení s Bohom a medzi sebou, a tak napokon aby Boh bol všetko vo všetkých“ (IGMR 55).

4.5.5 Dva Pánove stoly: stôl Božieho slova

Slávenie Eucharistie bolo od najstarších čias spojené nielen s modlitbou, ale aj s čítaním Svätého písma. „Čítanie vybraných úryvkov Svätého písma na určitý deň sa podľa koncilových dokumentov riadi novými kritériami a požiadavkami“ (SC 35.51). Možnosti, ktoré zaviedla pokoncilová obnova, sú v mnohých prípadoch využité tak, že sa stávame svedkami a účastníkmi opravdivého slávenia Božieho slova. Zväčšil sa aj počet osôb, ktoré sa aktívne zapájajú do tohto slávenia. „Výber textov urobila už kompletná cirkevná autorita, ktorá určila aj prípady, v ktorých sa môžu vybrať čítania vhodnejšie pre osobitnú situáciu“ (IGMR 319-320). Čítanie Svätého písma nemožno nahradiť čítaním iných textov, aj keby mali náboženské a morálne hodnoty.

4.5.6 Stôl Pánovho chleba

Treba pamätať, že Eucharistia ako stôl Pánovho chleba je neprestajným pozvaním, ako to vyjadrujú liturgické slová celebranta: „Hľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriechy sveta. Blažení tí, čo sú pozvaní na hostinu Baránkovu“ (Jn 1,29; Zjv 19,9). „V posledných rokoch sme svedkami jedného zjavu. V niektorých, ba dosť častých prípadoch, všetci účastníci eucharistického zhromaždenia

¹⁰³ POLÁČEK, K.: *Dozrievaš v láske*. Rím : SÚCM, 1988, s. 88.

pristupujú k svätému prijímaniu, hoci niekedy nevyňaložili starosť o to, aby si očistili svedomie sviatosťou pokánia“ (OETaK 11). Tento zjav si vyžaduje bedlivú pozornosť. Slávenie Eucharistie stavia pred nás ešte celý rad iných požiadaviek, týkajúcich sa služby pri stole Pánovho chleba. „Všetky úkony pri slávení majú svoj význam. Prirodzene, treba sa vyhýbať škrupulantstvu, ale nech nás Boh chráni, aby sa v našom správaní prejavoval akýkoľvek nedostatok úcty, zbytočné náhlenie alebo pohoršlivá netrpezlivosť“ (OETaK 11). V niektorých krajinách sa zaužívalo podávať sväté prijímanie na ruku. Treba dbať, aby nedošlo k zneucteniu.

Dotýkať sa svätých spôsobov, rozdávať ich vlastnými rukami, je výsadou tých, čo majú svätenia. Cirkev však môže na to oprávniť aj laikov po primeranej príprave.

Záver

Najsvätejšia Eucharistia je nevyspytateľným tajomstvom našej viery. Jej slávenie je vrcholom všetkého diania v Cirkvi a vo svete. Jej dobrodenie znamená pre celý svet život a nádej. Eucharistiu však nestačí sláviť, treba ju žiť. Jej tajomstvo zasahuje celý život kresťana a dáva mu novú kvalitu. Ovplyvňuje jeho život vo všetkých situáciách a životných prejavoch. Sám Kristus hovorí: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohoto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta. Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom“ (Jn 6,51.56).

4.6 Novo millennio ineunte

Úvod¹⁰⁴

Svätý Otec Ján Pavol II. podpísal na záver svätej omše pri ukončení Jubilejného roku 2000 na slávnosť Zjavenia Pána 6. januára 2001 dôležitý dokument *Novo millennio ineunte*. V ňom predložil podnety na uvažovanie miestnym cirkvám, aby dedičstvo Veľkého jubilea zúžitkovali v rámci svojich pastoračných plánov. Nová evanjelizácia, dozrievanie medzináboženského dialógu, jednota kresťanov, ochrana rodiny, životného prostredia sú hlavné okruhy výziev nového apoštolského listu.¹⁰⁵

Na začiatku nového tisícročia, keď sa končí Veľké jubileum, v ktorom sme slávili dvetisíce výročie Ježišovho narodenia, znova sa ozývajú v našom

¹⁰⁴ Porov.: TÓTH, M.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula : 2002.

¹⁰⁵ Porov.: RAUČINOVÁ, M.: *Knižné okienko*. In : *Katolícke noviny*. Bratislava : SSV, 2001, č.26, s.18.

srdci slová, ktorými Ježiš Kristus jedného dňa, keď prestal zo Šimonovej loďky učiť zástupy, vyzval apoštola, aby šiel loviť ryby: „Zatiahni na hlbinu.“ – „Duc in altum!“ Toto slovo dnes zaznieva pre nás, aby sme vďačne spomínali na minulosť, prežívali nadšene prítomnosť a s dôverou sa otvárali pre budúcnosť: Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky!

Svätý Otec od začiatku svojho pontifikátu myslel na Svätý rok 2000 a zároveň v ňom videl dôležitý dátum.

Svätý Otec spomína, že jubileum sme prežívali nielen ako spomienku na minulosť, ale aj ako proroctvo budúcnosti.¹⁰⁶

4.6.1 Stretnutie s Kristom – dedičstvo Veľkého jubilea

Kresťanstvo je milosť, je prekvapenie Boha, ktorý sa neuspokojil len so stvorením človeka a sveta, ale rozhodol sa kráčať spolu so svojimi stvoreniami.

Kresťanstvo je náboženstvo, ktoré sa včlenilo do dejín! Boh chcel na pôde dejín s Izraelom uzavrieť zmluvu a pripraviť tak v plnosti času (*porov. Gal 4,4*) narodenie Syna v lone Panny Márie. Keď pozeráme na Ježiša Krista v jeho božskom a ľudskom tajomstve, on je stredobodom a základom dejín, je ich zmyslom a posledným cieľom. „Chvála ti, Ježišu Kriste, ty vládneš dnes a naveky.“ Týmto niekoľkokrát opakovaným spevom v tomto roku sústredene uvažovali o Ježišovi Kristovi, ako nám ho predstavuje Zjavenie apoštola Jána: „Alfa a Omega, Prvý a Posledný, Počiatok a Koniec“ (*Zjv 22,13*). A počas uvažovania o Ježišovi Kristovi klaňali sme sa zároveň Otcovi i Duchu Svätému, nerozdeliteľnej Trojici, nevýslovnému tajomstvu, v ktorom má všetko svoj počiatok i svoje zavŕšenie.

Aby náš pohľad mohol byť čistejší pre uvažovanie o tajomstve, práve preto sa tento Jubilejný rok silne vyznačoval prosbou o odpustenie. Platilo to nielen pre jednotlivcov, ktorí skúmali svoj vlastný život, aby si vyprosili milosrdenstvo a dostali osobitný dar odpustenia, ale zároveň aj pre celú Cirkev, ktorá si chcela pripomenúť nevernosti, ktorými mnohí jej synovia a dcéry v priebehu dejín vrhli tieň na jej tvár Kristovej nevesty.

Svätý Otec Ján Pavol II. sa nezriedka pozeral aj na dlhé zástupy pútnikov, ktorí pokojne čakali, aby mohli prejsť Svätou bránou. Snažil sa predstaviť si životnú históriu každého z týchto pútnikov, ktorú tvoria radosti, bolesti i úzkosti. História, ktorá sa stretla s Ježišom Kristom, a ktorá sa – v dialógu s ním – znovu vydala na cestu nádeje.

Svätý Otec chce využiť tento list hlavne preto, aby všetkým vyjadril svoju najsrdečnejšiu vďaku. Svätého Otca vždy dojímalo, keď videl vážne úsilie o modlitbu, rozjímanie a spoločenstvo. Znovu sa mladí ukázali ako zvláštny dar

¹⁰⁶ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Novo millennio ineunte*. Trnava : SSV, 2001, s. 7-9.

Božieho Ducha pre Cirkev a pre Rím. Pohľad na mladých z hľadiska krehkosti a problémov, ktorými ich poznačila súčasná spoločnosť, budí občas určitý pesimizmus. Keď sa mladým predstaví Ježiš Kristus s jeho pravou tvárou, oni ho cítia ako presvedčivú odpoveď a sú schopní prijať jeho poslanstvo, aj keď je náročné a poznačené krížom.

Svätý Otec píše, ako pripomenúť slávnostný ráz prvého veľkého stretnutia venovaného deťom. Zčať nimi v prvom rade znamenalo určitým spôsobom rešpektovať Ježišovo napomenutie: „Nechajte deti prichádzať ku mne“ (*Mk 10,14*)! Potom prišli – v určitom zmysle po stopách detí – prosiť o jubilejné milosrdenstvo najrozličnejšie kategórie dospelých: od starých, postihnutých a chorých, od priemyselných a poľnohospodárskych pracovníkov po športovcov, od umelcov po univerzitných učiteľov, od biskupov a kňazov po osoby zasväteného života, od politikov a novinárov po vojakov, ktorí prišli v prvom rade potvrdiť zmysel svojej služby, ako služby pre zabezpečovanie pokoja.

Medzi najdojímavejšie stretnutia Svätého Otca patrí stretnutie s väzňami rímskeho väzenia Regina Caeli. Z ich očí Svätý Otec vycítil bolesť, ale aj ľútosť a nádej. Pre nich bolo Jubileum z celkom osobitného titulu „rokom milosrdenstva“.

Práve preto bol tento Jubilejný rok plánovaný ako „intenzívne eucharistický“, a tak sme sa ho snažili aj prežívať. Pri spomienke na narodenie Syna nemohla chýbať ani spomienka na Matku.

Najväčšia časť veriacich mala možnosť dostať zvláštne milosti, a to najmä s Jubilejným rokom spojené odpustky. Svätý Otec požadoval, aby sa v programe Jubilejného roka venovala zvláštna a veľká pozornosť ekumenickému rozmeru. Treba pripomenúť, že po prvý raz v dejinách otvoril Svätú bránu Petrov nástupca spolu s anglikánskym prímasom a metropolitom konštantinopolského ekumenického patriarchátu, za prítomnosti predstaviteľov cirkví a cirkevných spoločenstiev z celého sveta. Ekumenická cesta ostane ešte azda dosť dlho namáhavou, ale oživuje nás nádej, že nás vedie prítomnosť Vzkrieseného a nevyčerpateľná sila jeho Ducha, schopná vždy nových prekvapení.

Svätý Otec píše vo svojom apoštolskom liste: „A ako nespomenúť moje osobné Jubileum na cestách vo Svätej zemi? Túžil ho začať v chaldejskom meste – Ur, aby sa – takmer hmatateľne – vydal po stopách Abraháma, nášho otca vo viere“ (*porov. Rim 4,11-16*). Mal veľké potešenie zastaviť sa na vrchu Sinaj, v dejisku odovzdania Desatora a prvej Zmluvy. Svätý Otec pripomína: „Je ťažké vyjadriť dojatie, ktoré som cítil, keď som si mohol uctiť miesta narodenia a života Ježiša Krista v Betleheme a Nazarete, keď som slávil Eucharistiu vo večeradle, na tom istom mieste, kde nám Ježiš daroval život. Bol som hlboko dojatý, keď som sa modlil pri Múre nárekov a pri návšteve mauzólea Yada Vashema. Bola to zmrazujúca spomienka na obeť nacistických vyhladzovacích táborov. Táto púť bola momentom bratstva a pokoja, ktorý rád pokladám za jeden z najkrajších darov Jubilea“ (*NMI 13*).

Jubileum bolo – a ináč to ani nemohlo byť – veľkou udalosťou dobročinnnej lásky. Už od prípravných rokov vyzýval k väčšej a účinnejšej pozornosti voči problémom chudoby, ktoré ešte stále trápia svet.

Musíme zároveň hľadiť dopredu, „vyplávať na more“, verní Kristovej výzve: „Duc in altum!“ – „Zatiahni na hĺbinu!“ To, čo sme urobili v tomto roku, nesmie byť dôvodom k spokojnosti a ani pohnútkou založiť si nečinné ruky. Ale práve naopak, skúsenosti, ktoré sme nadobudli, musia v nás vzbudiť nový dynamizmus a pobádať nás, aby sme zážitok nadšenia zapojili do konkrétnych iniciatív. Sám Ježiš nás napomína: „Kto položí ruku na pluh a obzerá sa späť, nie je súci pre Božie kráľovstvo“ (Lk 9,62).

4.6.2 Tvár, o ktorej treba uvažovať

Chceli by sme vidieť Ježiša (porov. Jn 12,21). Túto prosbu predložili apoštoli Filipovi niektorí Gréci, ktorí prišli do Jeruzalema ako pútnici na veľkonočné sviatky. V tomto Jubilejnom roku sa táto prosba duchovne ozývala aj v našich ušiach. Ako pútnici spreď dvetisíc rokov, aj ľudia našich čias, možno nie vždy vedome prosia dnešných veriacich, aby im nielen „rozprávali“ o Kristovi, ale v prvom rade, aby im ho v určitom zmysle slova umožnili „vidieť“. Na záver Jubilea, keď sa znovu podujímame na bežnú každodennú cestu a nesieme si v srdci bohatstvo zážitkov z toho osobitného roku, náš pohľad zostáva oveľa viac ako predtým zameraný na Pánovu tvár.

Uvažovanie o Kristovej tvári musí inšpirovať v prvom rade tým, čo o ňom hovorí Sväté písmo, ktoré je od začiatku až do konca preniknuté jeho tajomstvom. Svätý Hieronym tvrdí, že „nepoznať Sväté písmo znamená nepoznať Krista“.

Evanjeliá sa v skutočnosti nejavia ako úplný životopis Ježiša Krista, napísané podľa pravidiel modernej historickej vedy. Evanjeliá nám ho predstavujú, ako prechádza dedinami a mestami, sprevádzaný dvanástimi apoštolmi, ktorých si vyvolil (porov. Mk 3,13-19), skupinou žien, ktoré Ježiša Krista a učeníkov podporovali (porov. Lk 8,2-3), zástupom ľudu, ktorý ho hľadal alebo nasledoval, chorými, ktorí ho prosili o uzdravenia a poslucháčmi, ktorí s rozdielnym osohom počúvali jeho slová.

Tvár, ktorú apoštoli pozorovali po zmŕtvychvstaní, bola tá istá tvár Ježiša Krista, s ktorým žili takmer tri roky, a ktorý ich teraz presvedčil o žiarivej pravde svojho nového života, keď im ukázal svoje ruky a svoj bok.

K dokonalému sústredenému rozjímaniu o Pánovej tvári nedospejeme vlastnými silami, ale iba tak, ak sa dáme viesť milosťou.

Pane, ja hľadám tvoju tvár (Ž 27,8). Dávna túžba žalmistu nemohla nájsť väčšie a prekvapujúce splnenie ako v sústredenom rozjímaní o tvári Ježiša Krista. V ňom nás Boh naozaj požehnal a dal, aby jeho tvár žiarila nad nami (porov. Ž 67,2). Zároveň nám on, ako Boh a človek, zjavuje aj autentickú tvár

človeka: „v plnej miere odhaľuje človeka človeku“. Ježiš je nový človek, ktorý volá vykúpené ľudstvo k účasti na svojom božskom živote.

Sústredené uvažovanie o Kristovej tvári nás teda privádza bližšie k najparadoxnejšiemu aspektu jeho tajomstva, ktoré sa vynára v poslednej hodine, hodine kríža. Je to tajomstvo tajomstiev, pred ktorým môže ľudská bytosť len v úcte padnúť na kolená. Pred naším zrakom sa často objavuje ťaživý výjav agónie v Olivovej záhrade.

Teologická tradícia sa nevyhýbala otázke, ako mohol Ježiš Kristus žiť v hlbokom sporení s Otcom, ktorý je prameňom radosti a blaženosti, a súčasne prežívať agóniu až po výkrik opustenosti.

Dôležitú pomoc v pohľade na toto tajomstvo môžeme dostať povedľa teologického bádania aj z veľkého dedičstva, ktorým je prežívaná teológia svätých.

Ako na Veľký piatok, tak aj na Bielu sobotu sa Cirkev i naďalej ponára do sústredného rozjímania o tejto zakrvavenej tvári, v ktorej sa skrýva život Boha a ponúka sa spása sveta. Ale jej rozjímanie o Kristovej tvári sa nemôže len tak zastaviť pri obraze ukrižovaného Ježiša. On je vzkriesený! Zmŕtvychvstanie bolo Otcovou odpoveďou na jeho poslušnosť.

4.6.3 Znovu začať u Krista

„Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (*Mt 28,20*). Táto istota sprevádzala Cirkev cez dve tisícročia a teraz ju oživila v našich srdciach oslava Jubilejného roka. Čo máme robiť (*Sk 2,37*)? Túto otázku si čoraz častejšie kladieme s optimizmom plným dôvery, ale bez podceňovania problémov. Určite nás nezvádza naivná predstava, že na veľké výzvy dnešných čias sa dá hneď nájsť nejaká „čarovná formula“. Nie, nezachráni nás nijaká formula, ale Osoba a istota, s akou nám opakuje: Ja som s vami! Jubilejný rok nám poskytol mimoriadnu príležitosť, aby sa celá Cirkev vydala na niekoľkoročnú spoločnú cestu. Bola to cesta, ktorá sa katecheticky zamerala na tému trojjediného Boha.

Perspektíva, v ktorej sa má niesť celá pastoračná cesta, je v prvom rade perspektíva svätosti. Svätý Otec si želá, aby sa mnohí z tých, čo sa zúčastnili na Jubileu, tešili z tejto milosti, ale aby si zároveň aj uvedomovali, že je to veľmi náročná milosť. Po ukončení Jubilea opäť začína obyčajná cesta, ale poukazovať na svätosť zostáva – viac ako inokedy – naliehavou úlohou pastorácie. Znovuobjavenie Cirkvi ako „tajomstva“, alebo ako „ľudu, zjednoteného jednotou Otca i Syna i Ducha Svätého,“ muselo viesť aj k znovuobjaveniu jej „svätosti,“ chápanej v základnom význame príslušnosti k tomu, ktorý je v pravom zmysle slova Svätý, trikrát Svätý (*porov. Iz 6,3*). Vyznávať Cirkev ako svätú znamená poukázať na jej tvár Kristovej nevesty, za ktorú sa Ježiš Kristus práve preto vydal na smrť, aby ju posvätil (*porov. Ef 5,25-26*). Tento jedinečný dar tzv. „objektívnej“ svätosti sa ponúka každému pokrstenému.

Koľkokrát si kladieme otázku: Ved' či sa svätosť môže „plánovať“? Čo môže toto slovo znamenať v logike pastoračného plánu? Začleniť svätosť do pastoračného plánu je skutočné rozhodnutie plné dôsledkov. Znamená to v prvom rade vyjadriť presvedčenie, že ak je krst opravdivé vkročenie do Božej svätosti prostredníctvom začlenenia sa do Ježiša Krista a prijatia Ducha Svätého, bolo by nezmyselné uspokojiť sa s nejakým priemerným životom, prežívaným v znamení minimalistickej etiky a povrchnej religióznosti. Pýtať sa katechumena „Chceš sa dať pokrstiť?“, znamená zároveň sa ho aj pýtať, či sa chce stať svätým. Znamená to, že jeho cesta by sa mala riadiť radikalizmom reči na vrchu: „Bud'te dokonali, ako je dokonaly váš Nebeský Otec“ (Mt 5,48). Cesty svätosti sú primerané a mnohoraké povolaniu každého jednotlivca. Cesty svätosti sú osobnými cestami. Vyžadujú vlastnú a opravdivú pedagogiku svätosti, ktorá by bola schopná prispôbiť sa rytmom jednotlivých osôb.

Jubilejný rok bol rokom intenzívnejšej komunitnej i osobnej modlitby. Modlitbe sa musíme učiť, akoby sme si vždy znovu osvojovali toto umenie od samého božského Majstra. V modlitbe sa rozvíja s Kristom dialóg, ktorým sa mu stávame dôverne blízki: „Ostaňte vo mne a ja vo vás“ (Jn 15,4).

Áno, naše kresťanské komunity sa musia stať autentickými „školami“ modlitby, kde sa stretanie s Kristom prejavuje nielen prosbami o pomoc, ale zároveň aj vzdávaním vďaky, chvály a poklony, rozjímaním, počúvaním, vreľými citmi, až po „zamilovanosť“ srdca.

Isteže, v prvom rade k modlitbe sú pozvaní najmä tí veriaci, ktorí dostali dar povolania k životu osobitného zasvätenia. Tá modlitba ich svojou podstatou robí pripravenjšími na kontemplatívny zážitok a je veľmi dôležité, aby ju veľkodušne pestovali. Je zároveň veľmi potrebné, aby sa výchova k modlitbe stala významným bodom každého pastoračného plánovania. Aké užitočné by bolo pre nás, keby sa nielen v rehoľných komunitách, ale aj vo farských spoločenstvách väčšmi vedelo doceniť ovzdušie preniknuté modlitbou.

Najväčšia starostlivosť sa musí venovať v prvom rade liturgii, ktorá je vyvrcholením činnosti Cirkvi a zároveň prameňom, z ktorého prúdi jej sila. Treba klásť veľmi veľký a osobitný dôraz na nedeľnú svätú omšu i samotnú nedeľu, ktorá sa pokladá za zvláštny deň viery, deň vzkrieseného Pána a daru Ducha Svätého, za Veľkú noc týždňa. Už dvetisíc rokov je kresťanský letopočet poznačený spomienkou na ten prvý deň po sobote (porov. Mk 16,2.9; Lk 24,1; Jn 20,1), v ktorom zmŕtvychvstalý Ježiš Kristus priniesol apoštolom dar pokoja a Ducha Svätého (porov. Jn 20,19-23).

Účasť na Eucharistii je pre každého pokrsteného naozaj srdcom nedele. Je to záväzná povinnosť, ktorú vedome plníme nielen pre zachovanie prikázania, ale hlavne preto, že je potrebná pre dôsledný a opravdivý kresťanský život. V mnohých krajinách kresťania sú alebo sa stávajú malým stádom (porov. Lk 12,32). To ich stavia pred výzvou vydávať zreteľnejšie svedectvo o osobitných črtách svojej totožnosti, často v podmienkach ťažkosti a osamelosti. Jednou z týchto ťažkostí je aj účasť na svätej omši každú nedeľu. Nedeľná Eucharistia

zhromažďuje každý týždeň kresťanov, ako Božiu rodinu, okolo stola Božieho slova a Chleba večného života. Svätá omša je privilegovaným miestom, kde sa spoločenstvo trvale pestuje a zvestuje.

Ďalej Svätý Otec chce požiadať o novú pastoračnú odvahu, aby každodenná výchova kresťanských spoločenstiev vedela presvedčivým a účinným spôsobom predkladať praktizovanie sviatosti zmierenia. V Ježišovi Kristovi nám Boh ukazuje svoje súciteľné srdce a úplne nás so sebou zmieruje. Kristovu tvár musíme znovu objaviť aj prostredníctvom sviatosti pokánia, ktorá je v prvom rade pre kresťana riadnou cestou na dosiahnutie odpustenia ťažkých hriechov po krste.

Existuje totiž pokušenie, ktoré odjakživa ohrozuje každú duchovnú cestu, a aj samotnú pastoračnú prácu. Tým pokušením je domnienka, že výsledky závisia od našej schopnosti plánovať a robiť. Boh od nás celkom určite žiada reálnu spoluprácu s jeho milosťou. Preto nás vyzýva, aby sme do našej služby Božiemu kráľovstvu vložili všetky svoje praktické a intelektuálne schopnosti. Ale beda, ak by sme zabudli, že bez Krista nemôžeme urobiť nič (*porov. Jn 15,5*).

Odkedy Druhý vatikánsky koncil zdôraznil významnú úlohu Božieho slova v živote Cirkvi, určite sa urobil pokrok vo vytrvalom počúvaní a pozornom čítaní Svätého písma. Mnohí veriaci i spoločenstvá teraz už po ňom siahajú vo väčšej miere. A predovšetkým evanjelizácia a katechéza nadobúdajú novú silu práve zásluhou pozornosti k Božiemu slovu. Je potrebné upevniť a prehĺbiť túto črtu aj najmä šírením Biblie v rodinách.

Veľa rás Svätý Otec v týchto rokoch opakoval výzvu na novú evanjelizáciu. Dnes ju znova zdôrazňuje predovšetkým preto, aby naznačil, že je potrebné, aby sme v sebe znovu zapálili počiatočné nadšenia a dali sa preniknúť horlivosťou apoštolského ohlasovania, ktoré nasledovalo po zoslaní Ducha Svätého. Kto naozaj stretol Krista, nesmie si ho ponechať pre seba, ale ho musí naďalej ohlasovať. Kresťanstvo tretieho tisícročia bude musieť čoraz lepšie zodpovedať tejto požiadavke inkulturácie. Treba sa predovšetkým obrátiť na dospelých, rodiny, na mladých i na deti, a nikdy neskrývať ani najradikálnejšie požiadavky evanjeliového posolstva.

Cirkev vždy našla vo svojich mučeníkoch semienko života. *Sanguis martyrurum – semen christianorum*. Tento slávny „zákon“, ktorý vyslovil Tertulián, sa v historických skúškach ukázal vždy pravdivým. Jubilejná spomienka nám otvorila prekvapujúci scenár. Ukázala nám, že náš čas je zvlášť bohatý na svedkov, ktorí takým alebo onakým spôsobom – napriek protivenstvám a prenasledovaniám – vedeli prežívať evanjelium často až po najvyššiu obeť krvi. Božie slovo v nich padlo na dobrú pôdu a prinieslo stonásobnú úrodu (*porov. Mt 13,3.23*). Svojím príkladom nám naznačili a akoby urovnali cestu do budúcnosti. Nám neostáva nič iné, len s milosťou Božou kráčať v ich stopách.

4.6.4 Svedkovia lásky

Ďalším veľkým priestorom, v ktorom sa musí prejaviť rozhodné úsilie plánovať na úrovni všeobecnej Cirkvi a cirkví miestnych, je spoločenstvo (koinonía), ktoré stelesňuje a zjavuje samotnú podstatu tajomstva Cirkvi. Spoločenstvo je ovocím a prejavom tej lásky, ktorá vytryskuje zo srdca večného Otca a prostredníctvom Ducha Svätého, ktorého nám dáva Ježiš Kristus (*porov. Rim 5,5*), rozlieva sa v našich srdciach, aby z nás všetkých urobila jedno srdce a jednu dušu (*porov. Sk 4,32*). Práve realizovaním tohto spoločenstva lásky sa Cirkev javí ako „sviatosť“, čiže „znak a prostriedok dôverného spojenia s Bohom i jednoty celého ľudského pokolenia“.

Spiritualita spoločenstva je predovšetkým zameranie pohľadu srdca na tajomstvo trojjediného Boha, ktorý v nás prebýva a ktorého svetlo treba vnímať aj na tvári bratov a sestier vedľa nás. Spiritualita spoločenstva znamená okrem toho schopnosť cítiť brata a sestru vo viere hlbokej jednote tajomného tela – Cirkvi, čiže ako „niekoho, kto patrí ku mne“, aby som vedel spolu s ním prežívať jeho radosti a jeho bolesti, uhádnuť jeho želania, postarať sa o jeho potreby a ponúknuť mu pravé a hlboké priateľstvo. Spiritualita spoločenstva napokon znamená vedieť bratovi „urobiť miesto“, niest' si vzájomne bremená (*porov. Gal 6,2*) a premáhať egoistické pokušenia, ktoré nás neustále napádajú a budia rivalitu, kariéru, žiarlivosť a nedôveru.

Spoločenstvo musí žiariť v prvom rade vo vzťahoch medzi biskupmi, kňazmi a diakonmi, medzi duchovnými pastiermi a celým Božím ľudom, medzi klérom a rehoľníkmi, medzi cirkevnými združeniami a hnutiami. Spiritualita spoločenstva a teológia totiž inšpirujú účinnú a vzájomnú komunikáciu medzi duchovnými pastiermi a veriacimi.

Je potrebné, aby Cirkev tretieho tisícročia povzbudzovala všetkých pokrstených a birmovaných k tomu, aby si uvedomovali svoju aktívnu zodpovednosť v cirkevnom živote. Treba sa v prvom rade veľmi snažiť – predovšetkým prostredníctvom vrúcnej prosby k Pánovi žatvy (*porov. Mt 9,38*) a podporovať kňazské a rehoľné povolania. Je to veľmi naliehavá potreba pre život Cirkvi v každej časti sveta. V niektorých krajinách, ktoré už v dávnych časoch prijali evanjelium, stala sa táto potreba priam dramatickou. Je to dôsledok zmenených spoločenských podmienok a náboženskej vyprahnutosti spôsobenej sekularizmom a konzumizmom. Je veľmi potrebné obnoviť mnohostrannú a dôkladnú pastoráciu povolání. Tá musí vplývať na farnosti, výchovné strediská i rodiny, a prebúdzat' záujem o podstatné hodnoty života.

Svoj význam dostáva aj každé iné povolanie, ktoré napokon pramení v bohatstve nového života, prijatého vo sviatosti krstu. Zvlášť je potrebné čoraz lepšie objavovať povolanie, ktoré je vlastné laikom. Oni sú povolaní „hľadať Božie kráľovstvo tým, že sa zapodieávajú časnými záležitosťami a usporadúvajú ich podľa Boha, ako aj tým, že sú apoštolsky činní „ohlasovaním evanjelia a posväcovaním ľudí“. Tak plnia svoje vlastné úlohy v Cirkvi a vo svete. V tom

istom zmysle je pre spoločenstvo veľmi dôležitá povinnosť podporovať rozličné druhy združení, ktoré či už v tradičnejších, alebo novších formách cirkevných hnutí i naďalej dávajú životnosť Cirkvi, ktorá je Božím darom a tvorí opravdivú „jar Ducha Svätého“. Je veľmi potrebné, aby združenia a hnutia, tak v Cirkvi všeobecnej ako aj v cirkvách partikulárnych pôsobili v plnom cirkevnom súlade a poslušnosti k platným smerniciam vynesеныmi autoritou pastierov.

Zvlášť sa treba starostlivo venovať pastorácii rodiny, ktorá je v tejto historickej chvíli o to potrebnejšia, že badať veľkú a hlbokú krízu tejto základnej ustanovizne. V kresťanskom pohľade na manželstvo, vzťah medzi mužom a ženou – ako vzájomný a totálny, jediný a nerozlučný vzťah – zodpovedá pôvodnému Božiemu plánu, ktorý bol v dejinách tvrdosťou srdca spochybňovaný. Ježiš Kristus ho však prišiel obnoviť v jeho pôvodnom jase a zjaviť ho tak, ako ho chcel Boh mať od počiatku (*porov. Mt 19,8*). V manželstve, pozdvihnutom na dôstojnosť sviatosti, je vyjadrené „veľké tajomstvo“ Kristovej manželskej lásky k jeho neveste Cirkvi (*porov. Ef 5,32*). Samotné rodiny si musia stále viac uvedomovať povinnú starostlivosť o deti, a stať sa aktívnymi nositeľmi účinnej prítomnosti v Cirkvi a spoločnosti na ochranu ich práv.

Tým, že Veľké jubileum zameralo náš pohľad na Krista, živšie sme si uvedomili Cirkev ako tajomstvo jednoty. Ježišova modlitba vo večeradle „aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás“ (*Jn 17,21*), je zároveň zjavením i prosbou. Zjavuje jednotu Ježiša Krista s Otcom, ako prameň jednoty Cirkvi a večný dar, ktorý ona v ňom bude tajomne prijímať až do konca čias. Modlitba Ježiša Krista nám pripomína, že tento dar sa má prijať a vždy hlbšie rozvíjať. Spomienka na čas, v ktorom Cirkev dýchala obidvoma pľúcami, pobáda kresťanov Východu i Západu, aby kráčali spolu v jednote viery a úcty k oprávneným odlišnostiam, a aby sa navzájom prijímali a podporovali ako údy jediného Kristovho tela. S podobným úsilím sa má predovšetkým pestovať ekumenický dialóg aj s bratmi a sestrami anglikánskeho spoločenstva i cirkevných spoločností reformácie.

Storočie a tisícročie, ktoré sa začínajú, budú ešte musieť vidieť – a je žiaduce, aby to videli čo najdôraznejšie – aký stupeň úsilia vie dosiahnuť láska k najchudobnejším.

V našom čase je skutočne veľa bied, ktoré sa naliehavo obracajú na kresťanské spolucítenie. Náš svet začína nové tisícročie zaťažený protirečieniami hospodárskeho, kultúrneho a technologického rozvoja, ktorý poskytuje malému množstvu „šťastných“ veľké možnosti, zatiaľ čo milióny a milióny osôb ponecháva nielen na okraji pokroku, ale aj v existenčných podmienkach hlboko pod minimom, potrebným na dôstojný ľudský život. Obraz chudoby sa dá neobmedzene rozširovať, ak k starým biedam pripojíme nové, ktoré sa týkajú aj prostredí a kategórií, čo síce nie sú po ekonomickej stránke bez prostriedkov, ale sú vystavené zúfalstvu, závislosti od drog, opustenosti v starobe alebo chorobe, odsunutiu na okraj spoločnosti. Každý kresťan, ktorý sa ocitá pred týmto obrazom, musí sa naučiť vyznávať svoju vieru v Ježiša Krista takým spôsobom,

aby pochopil výzvu, ktorú mu z toho sveta biedy Ježiš Kristus vysielal. V prvom rade musíme si počiňať tak, aby sa chudobní cítili v každom kresťanskom spoločenstve „ako doma“.

Je veľa naliehavých problémov v dnešnom svete, voči ktorým kresťanský duch nemôže ostať necitlivým. Zvláštne úsilie sa musí venovať niektorým aspektom evanjeliovej radikálnosti, ktoré Cirkev nemôže nechať vo svojej agende lásky nepovšimnuté, i keď sa často tak málo chápu, že robia jej zásah nepopulárnym. Svätý Otec tu myslí na povinnosť angažovať sa za rešpektovanie života každého človeka od počatia až po jeho prirodzené ukončenie.

Aby Svätý Otec dal určitý dôraz tomuto zameraniu lásky a humanitnej podpory, ktorá má svoj koreň v hlbokých požiadavkách evanjelia, chce, aby aj sám Jubilejný rok popri početných plodoch lásky, ktoré priniesol už v priebehu svojho konania – myslí tu zvlášť na pomoc, poskytnutú mnohým chudobnejším bratom, aby sa mohli zúčastniť na Jubileu – zanechal dielo, ktoré by určitým spôsobom vytváralo ovocie a pečať jubilejnej lásky. Jubileum priviedlo svet k tomu, aby sa pozrel na Rím, na Cirkev, „ktorá predsedá láske“ a poskytol Petrovi svoj milodar. Teraz sa láska, prejavená v centre katolicity, vracia určitým spôsobom svetu cez tento výraz, ktorý má byť akoby ovocím a živou spomienkou na spoločenstvo prežité pri príležitosti Jubilea.

Nové storočie a nové tisícročie sa otvárajú vo svetle Kristovom. Ale nie všetci vidia toto svetlo.

Do popredia vystupuje veľká výzva medzináboženského dialógu, o ktorý sa budeme usilovať aj v novom storočí podľa línie naznačenej Druhým vatikánskym koncilom. V prípravných rokoch na Veľké jubileum sa Cirkev snažila aj stretnutiami pozoruhodného symbolického významu načrtnúť vzťah otvorenosti a dialógu s predstaviteľmi iných náboženstiev. Dialóg musí i naďalej pokračovať.

Ale dialóg sa nemôže zakladať na náboženskom indiferentizme. My kresťania máme povinnosť rozvíjať ho tak, že ponúkame svedectvo plné nádeje, ktorá je v nás (*porov. 1Pt 3,15*). Nesmieme sa báť, že by mohlo byť urážkou pre totožnosť druhých to, čo je naopak radostným zvestovaním daru, ktorý je pre všetkých a ponúka sa všetkým s najväčšou úctou k slobode každého. Je to dar zjavenia Boha, ktorý je Láska a ktorý tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna (*porov. Jn 3,16*). Cirkev sa nemôže vyhýbať misionárskej činnosti medzi národmi a prvoradou úlohou poslania k národom ostáva zvestovať, že ľudia dosiahnu spásu v Kristovi, ktorý je „cesta, pravda a život“ (*Jn 14,6*). Misionárska povinnosť nám ale neprekáža pristupovať k dialógu vnútorne pripravení počúvať.

Svätý Otec pripomína, koľko bohatstva je v smerniciach, ktoré nám dal Druhý vatikánsky koncil. Preto Svätý Otec v príprave na Veľké jubileum žiadal Cirkev, aby sa skúmala, ako prijala Koncil. Urobilo sa to? Kongres, ktorý sa uskutočnil vo Vatikáne, sa tým zaoberal. Svätý Otec si želá, aby sa to vhodným spôsobom urobilo aj vo všetkých miestnych cirkvách. Ubiehajúcimi rokmi tieto

texty nestrácajú ani svoju hodnotu, ani svoj význam. Preto ich treba čítať primeraným spôsobom, aby sa poznali a osvojili ako kvalifikované a normatívne texty Učiteľského úradu v rámci cirkevnej tradície. Pri ukončení Jubilea cíti Svätý Otec viac ako inokedy povinnosť poukázať na Koncil ako na veľkú milosť, z ktorej mala Cirkev v 20. storočí veľký úžitok: ponúkol nám totiž bezpečný kompas, aby sme sa ním orientovali v začínajúcom sa storočí.¹⁰⁷

Záver

„Hoci sa Svätá brána už zatvorila, Kristus ako Živá brána je otvorenejší ako kedykoľvek predtým. Po Jubileu Cirkev musí pracovať s novým apoštolským zanietením.“¹⁰⁸

Misionárske poslanie „Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (Mt 28,19), nás uvádza do tretieho tisícročia výzvou k tomu istému nadšeniu, ktoré bolo vlastné kresťanom prvej generácie. Hoci sa symbol Svätej brány zatvára za našimi plecami, ale iba preto, aby sa väčšmi ako doteraz otvorila živá brána, ktorou je Ježiš Kristus. Jubileum sa končí a zároveň pre nás otvára budúcnosť nádeje.¹⁰⁹

Dokument *Novo millennio ineunte* by podľa mňa nemal chýbať ani v jednej katolíckej rodine, lebo je veľmi dobrou smernicou pre každého člena Cirkvi na začiatku nového tisícročia.

5. Kongregácie, pápežské rady a ich dokumenty

5.1 Dominus Iesus

Úvod¹¹⁰

Pán Ježiš ešte pred svojím nanebovstúpením poslal učeníkov hlásať evanjelium v celom svete a krstiť všetky národy. Je to všeobecné poslanie Cirkvi, ktoré sa plní ohlasovaním tajomstva Boha i tajomstva vtelenia Syna. Aj

¹⁰⁷ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Novo millennio ineunte*. Trnava : SSV, 2001, s. 11-83.

¹⁰⁸ RAUČINOVÁ, M.: *Výzvy do nového milénia*. In : Katolícke noviny. Bratislava : SSV, 2001, č.2, s.7.

¹⁰⁹ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Novo millennio ineunte*. 2001, s. 84-86.

¹¹⁰ Porov.: BALOGA, M.: *Semestrálna práca*. Spišská Kapitula : 2002.